

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN DE STICHTING HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

11 december 1968

53e jrg.

No. 2674

Verschijnt wekelijks

COMMISSIE VAN REDACTIE:

H. C. Bos; L. H. Klaassen;
H. W. Lambers; P. J. Montagne; A. de Wit.

REDACTEUR-SECRETARIS:

A. de Wit.

ADJUNCT REDACTEUR-SECRETARIS:

P. A. de Ruiter.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars;
J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick

SECRETARIS COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. Geluck.

Jaren '50

Amendementen tot belastingverlaging van Dr. A. M. Lucas.

De *Verborgten verleiders* van Vance Packard.

Het boerenzoons-vraagstuk.

Artikelen van Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk over het onderwijs in de Verenigde Staten.

Romme-norm.

Een speciaal nummer van *ESB* over automatisering.

De encyclopedie voor de zakenman.

Hulp aan achterblijvende gebieden.

Huren; huurverhoging; huurniveau; huurliberalisatie, huurprijsvorming; huurvraagstuk.

Wet op de Bedrijfsorganisatie.

Een verplichte loonsverhoging van 5%, met een maximum van f. 180 per jaar.

De arbeidsinpassing van gepatrieerden uit Indonesië.

Bestedingsbeperking.

Parkinson's wetten.

Een pleidooi van Drs. P. Gros voor commerciële exploitatie van een tweede televisienet.

„De door de onjuiste politiek van de afgelopen jaren veroorzaakte ongunstige betalingsbalanssituatie maakt het onvermijdelijk nu de rem enigszins aan te trekken” (Prof. Dr. H. J. Witteveen over de begroting-1959).
Artikelen over medezeggenschap van Prof. Mr. N. E. H. van Esveld.

De Koninklijke Nederlandsche Jaarbeurs wenst „een geheel houten gebouw te verkopen”.

De Middenstandsnota van 1954.

Invoering van de A.O.W.

Een advies van het Landbouwschap tot beperking van de melkproductie.

Preadvies van de Vereniging voor de Staathuishoudkunde.

De afwikkeling van de watersnoodschade.

375.000 personenauto's op 1 augustus 1957.

Managersziekte.

Verticale prijsbinding.

De Rijksdienst voor het Nationale Plan.

De financiering van het eigen-woningbezit.

„Europoort”.

De positie van de Nederlandse rijnvaart.

„De weg naar vrijheid”, besproken door Prof. Dr. J. Zijlstra.

Artikelen over bezitsvorming voor werknemers.

Pleidooien voor een Planbureau voor Nederlands Nieuw-Guinea.

Wij willen maar zeggen: ook de economen van onze generatie hebben te kampen met „jeugdsentiment”, „die dingen uit de jaren '50' waaraan zij een emotionele betekenis toekennen”¹.

dR

INHOUD

Jaren '50¹..... 1137

Prof. Dr. J. Pen:

Honderd miljoen gulden per blad-
zijde..... 1138

Drs. J. N. F. Bakker:

Onderbesteding bij ontwikkelings-
hulp?, met een naschrift van Drs.
R. K. Teszler en Drs. Y. B. de Wit. 1140

Prof. Dr. W. Brand:

Revolutie en nog wat 1142

Dr. W. T. Kroese:

Een Marshall-ballet voor de vezels
(III) 1144

Geld- en kapitaalmarkt 1151

Recente publikaties 1152

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN

¹ Vrij geciteerd uit het *Groot gedenkboek van de jaren vijftig*, Thomas Rap, Amsterdam 1968, 172 blz., f. 9,90. Warm aanbevolen voor allen die in de jaren vijftig ergens tussen de vijf en de twintig jaar oud waren.

Honderd miljoen gulden per bladzijde

Zojuist verscheen van W. Drees Jr. en F. Th. Gubbi: *Overheidsuitgaven in theorie en praktijk*.¹ Het is een verhelderend boek over een verwaarloosd onderwerp. Er wordt natuurlijk wel veel over de overheidsuitgaven gesproken en in de kranten geschreven, maar de traditionele literatuur over de openbare financiën wijdt er slechts ongeveer 10% van het aantal bladzijden aan. De pure economie beschouwt de uitgavenkant van de begroting vanouds als gegeven. Wat zij er over zegt is dan vaak nog erg abstract — de sociale indifferentiecurve raakt de transformatiecurve tussen particuliere en publieke bestedingen — ofwel men analyseert de keynesiaanse koopkrachteffecten van gegeven uitgavenvariaties. Dit soort boeken gaat gewoonlijk niet in op bijzondere uitgavenposten, op het hoe en waarom, op de argumenten pro en contra de bepleite verhogingen.

Dat doet *Overheidsuitgaven in theorie en praktijk* nu juist wel. Het heeft o.a. hoofdstukken over onderwijs, landbouw, subsidies, ruimtelijke ordening („magneten voor het Noorden”), salarissen en pensioenen, en paragrafen over defensie, justitie e.d. Er staan ook theoretische stukken in, bijv. over de plateau-theorie van Wiseman en Peacock, over het model van Downs (stemmen-maximalisatie door de regeringspartij), macro-economie zoals het Haavelmo-effect (niveauperhoging van een evenwichtige begroting werkt inflatoir), maar de theorie staat in dienst van het beleidsoordeel. Op de achtergrond voelt men telkens vragen zoals: welke additionele uitgaven zijn verantwoord, welke niet? Hoe moet men in de praktijk de afweging aanpakken? Welke redeneerfouten worden er gemaakt die tot verkeerde beleidsbeslissingen leiden? Welke normen kan men aanleggen voor de totale uitgaven? Hoe houden we de pressiegroepen in de hand? De lezer vergeet geen moment dat een van de beide auteurs de Directeur van de Rijksbegroting is (aangenomen dat die lezer dat althans wist — het boek vermeldt het nergens, ook niet op de achterflap, hetgeen te zeer in strijd is met het gebruik om toevallig te zijn).

Het praktische en het actuele karakter van het boek brengt mee dat vele argumenten ter sprake komen die in de krant en in de Kamers worden gepousseerd. Drees en Gubbi noemen daarbij man en paard; het gaat over Lucas, Peschar, Schmelzer, Vondeling en Witteveen. Het is zodoende een zeer Nederlands boek geworden — een buitenlander zou er weinig van begrijpen. Als er curven worden getekend van de uiteenlopende waarde-oordelen aangaande uitgaven en belastingen dragen ze de namen Burgerrecht, Joekes en Nieuw Links. De partijpolitiek, in de meeste geleerde werken kuis verbloemd, wordt hier ongegeneerd betast en besnuffeld. De schrijvers gaan bijvoorbeeld na wat het verschil in uitgavenbeleid is tussen de verschillende kabinetten — met of zonder PvdA blijkt wel verschil te

maken, maar dat verschil is minder simpel dan de kranten het plegen voor te stellen. Na 1958 stegen de rijksuitgaven sterker dan daarvoor.

Terwijl deze aanpak reeds een zekere levendigheid waarborgt draagt ook het eigenaardige proza, dat we van Drees kennen, daartoe bij. Het is een soort brokkelige spreektaal, doorregen met het puntsgewijze één-twee-drie-vier van het collegedictaat, en qua stijl nogal achteloos. De droge zinnen staan stijf van de informatie, maar springen niet zelden van de hak op de tak, en laten vrij veel aan de lezer over. Niet ieder zal alle gedachtenwendingen makkelijk kunnen meemaken. Er zitten kleine sarcastische trekjes in en hele mooie vondsten: kamerleden die meer van dit en van dat willen, en toch een lager uitgavenpeil, worden vergeleken met iemand die zich een auto wenst die van binnen groter is dan van buiten. „Topdogs” zijn academici met hoge inkomens, en de studenten, die gratis willen studeren, worden terloops betiteld als „toppuppies”.

Wie dit boek open doet hoeft niet bang te zijn voor het fraai geciseleerde gezeur dat sommige verhandelingen over de openbare financiën zo kalmerend kan maken. Er is een voortdurend debat aan de gang, waarbij met de argumenten van de tegenpartij vaak zéér korte metten wordt gemaakt. Dat kan een apodictische indruk maken. Voorbeeld: tot de redenen voor produktie door de overheid behoort *niet* de hulp aan lagere-inkomensgroepen, staat op blz. 151; zij kunnen beter met geld worden geholpen. Met erkenning van dit laatste voorkeursoordeel zou men misschien over die ontkennende hoofdstelling nog wel eens wat verder willen discussiëren. Ik bedoel overigens allerm minst, dat de schrijvers proberen er hun opinies bij ons in te hameren; integendeel, de politieke conclusies worden soms nauwelijks expliciet getrokken. Het is meer of Drees en Gubbi willen zeggen: wij hebben de pro's en contra's voldoende uitgelegd, concludeer nu zelf maar. Wél valt het op dat de schrijvers meer retributies wensen (fikse collegegelden), en ook dat zij kritisch staan tegenover subsidies (woningbouw, landbouw, cultuur toch ook wel) in zoverre deze vreemde gevolgen hebben (bijv. averechts op de inkomensverdeling werken) en het beweerde doel op twijfelachtige wijze dienen. Soms is het doel zelfs niet scherp omschreven, en dat wekt het begrijpelijke misnoegen van de auteurs op.

OPRUIMEN VAN MISVERSTANDEN

In feite voeren de auteurs een continu pleidooi voor helderheid en consistentie in de betogen der pressiegroepen. Als

¹ Wolters-Noordhoff, Groningen 1968, f. 17,50. Het boek is 343 blz. dik. Dat is één bladzijde per f. 100 mln. overheidsuitgaven.

er één advies uit dit boek naar voren komt is het: *wie geld begeert uit 's Rijks kas moet duidelijk maken waarom, en daarbij geen onzin beweren*. Het lijkt een triviale raadgeving, maar de praktijk kan er nog wat van leren. Over dat laatste laat het boek geen twijfel bestaan. De door de auteurs gesignaleerde misverstanden zijn vele en zij leiden een taai leven. Eén daarvan: iets moet gesubsidieerd worden omdat het zo nuttig is (warm ondergoed is óók nuttig). Een andere misvatting: de gedachte dat ruimtelijke ordening een kostbare en dus consumptieverminderende affaire zou zijn. Fout, zeggen Drees en Gubbi, als we er niet in slagen de mensen en de bedrijvigheid op een verstandige manier over het land te spreiden, komen we op nog veel hogere kosten te zitten dan gemoeid zijn met de verplaatsing van rijksdiensten, het stichten van universiteiten of soortgelijke maatregelen. Op de denkfout dat de regionale spreiding een last legt op de consumptie, is, volgens de auteurs, zelfs een heel nummer van dit respectabele tijdschrift gebouwd. (*ESB* van 29 november 1967).

Er is hier geen ruimte om op de verschillende onderdelen in te gaan, al spreekt het vanzelf dat veel discussie mogelijk ware. In mijn geval zou dat meestal over nuances gaan, zelfs als de culturele subsidies in het geding zijn. Wat daarover in dit boek staat is niet zo negatief als sommigen hadden verwacht! Toch zou ik persoonlijk wat meer de nadruk hebben gelegd op de zgn. „merit wants”, of anders gezegd, op de kwaliteit van het bestaan. Voorts twee kritische opmerkingen over problemen, die niet behandeld zijn.

In de eerste plaats vind ik het jammer dat wij geen antwoord krijgen op de toch wel voor de hand liggende vraag: hoe moet men beoordelen of een bepaalde begroting, die met alle cijfers voor ons ligt, in- of deflatoir werkt? Welke calculaties moeten daartoe worden uitgevoerd? Een kleine handleiding tot dit vraagstuk heb ik niet aangetroffen; de structurele budgetruimte, die wél uitvoerig aan de orde komt, biedt m.i. voor *dit* probleem geen afdoende oplossing (en verdient overigens ook meer kritiek dan Drees en Gubbi er op leveren).

In de tweede plaats komen de juridische en de bestuurlijke kanten van de begroting er bekaaid af. Wat de rechtsregels betreft is dat niet erg, want er zijn legio boeken over². Maar wat gebeurt er in feite in de eerste fase van de begrotingscyclus, wanneer in Den Haag de ontwerp-begrotingen worden opgesteld? Dáár worden de beslissingen genomen, niet in het Parlement. Hoe liggen de machtsverhoudingen in het ambtelijke en ministeriële overleg? Wat is precies de rol van het Ministerie van Financiën, en meer in het bijzonder van de Dienst der Rijksbegroting? Over dat onderwerp zwijgt dit boek in alle talen. Zelfs het bestaan van deze dienst wordt niet vermeld, laat staan dat we gewaar worden hoe het er toegaat. Dat

is jammer, want hetgeen aan de leer der overheidsuitgaven ontbreekt is precies dat onderdeel: *de studie der machtsverhoudingen binnen het apparaat*. Dit boek had een mooi begin kunnen maken met het vullen van die leemte, en dan was meteen ook iets duidelijker geworden hoe zwaar de filosofie, die er in is neergelegd, meetelt in het totale krachtenveld. Gelukkig kan alreeds worden verwezen naar een andere publikatie, vers van de pers, die juist ingaat op het samenspel tussen de Inspectie en de „spending departments”³.

Zoals gezegd, wordt door Drees en Gubbi politiek commentaar gegeven. Dat commentaar is steeds zakelijk, om niet te zeggen: wetenschappelijk. Het geeft wel blijk van een standpunt (namelijk dat pleidooien voor additionele uitgaven consistent moeten zijn) maar niet van een partijpolitiek standpunt. De schrijvers sparen de roede niet, al worden er veeleer kleine tikjes dan zweepende slagen mee toegediend: „Schmelzer prees alle 'spending ministers' van de K.V.P. en kritiseerde daarna het financiële beleid” — blz. 131. De kritiek van de auteurs geldt ook de PvdA die in de jaren van overspanning de overheidsuitgaven heeft verdedigd die de particuliere consumptie opjutten (zoals de melk- en huursubsidies en de bijdragen in de sociale verzekeringen), terwijl die partij tevens pleit voor additionele reële overheidsbestedingen, en zodoende met zichzelf in de knoop dreigt te raken.

Als er al een soort groepsstandpunt in dit boek doorklinkt is het dat van *Wij van Financiën*. Dit zakelijke en wetenschappelijke karakter mag wel even met enige nadruk worden vermeld, omdat onlangs een kamerlid aanstoot nam aan een lezing, door een ambtenaar van Financiën gehouden voor een groep zakenmensen; in die lezing werd gewezen op het objectieve en vrij bekende feit, dat het Parlement tegenwoordig minder als bewaker van de schatkist optreedt dan als pressiegroep voor uitgavenverhogingen. Het kamerlid deed zijn beklag bij de minister. Ambtenaren moeten z.i. over dit soort dingen hun mond houden. De volksvertegenwoordiger kan, met dit boek in de hand, maar weer opnieuw naar de minister lopen om van zijn gramschap blijk te geven. Hij kan echter zijn energie beter gebruiken, namelijk door een meer consistente en rationele financiële politiek na te streven. Daarbij kan *Overheidsuitgaven in theorie en praktijk* hem, en ons allemaal, helpen.

J. Pen

² Bijv. J. Mulder: *Inleiding tot de leer der openbare financiën*, Alphen aan den Rijn 1964.

³ L. Koopmans: *De beslissingen over de rijksbegroting*, Deventer 1968.

(I.M.)

Onderbesteding bij ontwikkelingshulp?

In ESB van 20 november 1968 komen Drs. R. K. Teszler en Drs. Y. B. de Wit tot de verontrustende conclusie dat 29% van het totaal der door het Rijk begrote bedragen t.b.v. ontwikkelingshulp niet wordt besteed¹. Zij lichten hun standpunt toe door het vergelijken van begrote en gerealiseerde uitgaven voor ontwikkelingshulp (hun tabel 3) gedurende de periode 1960-1967, waaruit blijkt dat van een totaal aan begrote uitgaven van f. 2.418 mln., een bedrag van f. 696 mln. onbesteed is gebleven. Hieraan verbinden zij de conclusie dat de voornemens van de regering om in 1971 de ontwikkelingshulp op te trekken tot 1% van het netto nationaal produkt tegen factorkosten hierdoor in een ander daglicht komen te staan. Zij vervolgen dan:

„Natuurlijk weten wij niet of in de komende jaren het verschil tussen begrote en gerealiseerde uitgaven in dezelfde orde van grootte (29% van de begrote bedragen) zal zijn als in de periode 1960-1967. Indien dit echter wel het geval is..... zouden de overheidsuitgaven voor ontwikkelingshulp in 1971 niet 1% maar ongeveer 0,64% van het nationaal inkomen bedragen, hetgeen procentueel nauwelijks meer is dan in 1967”.

Het door de schrijvers gesignaleerde verschijnsel is stellig belangwekkend genoeg om een onderzoek naar de oorzaken van de opgetreden verschillen te rechtvaardigen. Wie zich dan daarmee tracht nuttig te maken en de mutaties en onduidelijkheden in de opeenvolgende Miljoenennota's trotseert, kan tot een volgende verklaring komen van de genoemde f. 696 mln.:

a. In de Rijksbegroting 1963 is een bedrag van f. 100 mln. opgevoerd voor Nieuw-Guinea, dat uiteraard niet is uitgegeven. Dit geldt ook voor een post groot f. 13,5 mln. die werd overgehouden op de begroting van 1965 voor niet gerealiseerde (assistent-)deskundigen- en fellowship-programma's t.b.v. Indonesië.

b. In de jaren 1963-1967 is in totaal f. 237,5 mln. begroot voor de Nederlandse bijdrage aan het Europees Ontwikkelingsfonds, waarvan f. 13 mln. is opgenomen. Het restant (dat als een verplichting van het Rijk moet worden beschouwd) zal, voor zover thans nog niet besteed, in 1968 en volgende jaren worden uitgegeven.

c. Ten laste van de begroting 1966 is voorts f. 185 mln. (excl. bijdrage Europees Ontwikkelingsfonds) gebracht die eveneens nog niet waren besteed, doch dit bedrag „is vrijwel volledig gecommiteerd voor hulpactiviteiten waarvoor hetzij bilaterale overeenkomsten zijn afgesloten, hetzij verplichtingen zijn aangegaan met internationale organisaties” (*Miljoenennota 1967*, blz. 42). Het is helaas niet bekend welk gedeelte hiervan in 1966 en 1967 is uitgegeven, doch het is duidelijk dat verdragingen in de bestedingen voor ontwikkelingshulp niet alleen bij het Europees Ontwikkelingsfonds hebben plaatsgevonden. De begrotingscijfers over 1967 en de volgende jaren zijn ongetwijfeld eveneens geflatteerd. Het gaat hier echter kennelijk om tijdelijke oorzaken van de achterstand in de uitgaven.

d. Door de schrijvers werden abusievelijk de gerealiseerde uitgaven voor 1959 en 1960 i.p.v. 1960 en 1961

vermeld. Deze laatste bedroegen f. 205 mln. resp. f. 235 mln. (zie *Statistiek der Rijksfinanciën 1963-1968*, blz. 27). Het hierdoor ontstane verschil bedraagt f. 77 mln.

Resumerend krijgen wij dan de volgende specificatie:

Minder uitgegeven voor Nieuw-Guinea en Indonesië	f. 113,5 mln.
Nog te realiseren verplichtingen t.b.v. het Europees Ontwikkelingsfonds	f. 224,5 mln.
Verplichtingen voortvloeiend uit begroting 1966	f. 185 mln.
Correctie gerealiseerde uitgaven 1960/61...	f. 77 mln.
Onverklaard verschil	f. 96 mln.
	<hr/>
	f. 696 mln.

Het blijkt dus dat de vooruitzichten van de Nederlandse bijdrage in de ontwikkelingshulp wel meevallen.

J. N. F. Bakker

Naschrift

Wij zijn de heer Bakker bijzonder erkentelijk voor zijn speurwerk inzake het door ons gesignaleerde verschil tussen geraamde en uitgegeven bedragen voor ontwikkelingshulp. Dit geldt wel in de eerste plaats het feit dat hij een fout signaleert (onder d.) waardoor het bedoelde verschil f. 77 mln. te hoog uitkwam. Deze fout is te wijten aan onnauwkeurigheid onzerzijds (verkeerde kolommen gelezen), hetgeen wij zeer betreuren.

Aangezien ook na correctie elk jaar meer blijkt te zijn uitgegeven dan begroot, en het totaal van het verschil over de jaren 1960-1967 dan nog f. 619 mln. bedraagt, heeft onze fout overigens geen invloed op de strekking van ons betoog. In plaats van de vermelde 29% zou er over de gehele periode 25,6% van de geraamde bedragen niet zijn uitgegeven.

De heer Bakker heeft voorts nagegaan uit welke elementen het grote verschil is opgebouwd. Inmiddels hebben ook wij getracht de door ons vermelde begrote en uitgegeven bedragen, die wij als totaalbedragen in diverse begrotingsstukken hadden aangetroffen, te specificeren. Een dergelijke specificatie geeft natuurlijk geen verklaring van het niet uitgegeven van geraamde bedragen, doch lokaliseert slechts de posten waarop en de jaren waarin de bestedingen zijn achtergebleven. De verklaring zal, gezien het grote aantal posten waarop de bestedingen bij de ramingen zijn achtergebleven en de sterk uiteenlopende bedragen waar het om blijkt te gaan, vermoedelijk per post en ook per jaar verschillen. Wij beschikken niet over de gegevens om al deze verschillen te verklaren, en menen dat dit, zo daar behoefte aan zou bestaan, op de weg ligt van de bewindslieden.

¹ Zie ESB, dd. 20 november 1968, blz. 1062/66 en 1075.

Nederlandse ontwikkelingshulp, begrote en uitgegeven bedragen
(in f. mln.)

	1960		1961		1962		1963		1964		1965		1966		1967		1960-1967		
	Begr.	Uitg.	Begr.	Uitg.	Begr.	Uitg.	Begr.	Uitg.	Begr.	Uitg.	Begr.	Uitg.	Begr.	Uitg. a)	Begr.	Uitg. a)	Begr.	Uitg.	Vers- schil
Suriname + Ned. Antillen	26	26	25	25	42	39	63	61	91	87	91	81	104	39	114	46	556	404	152
Ned. Nw. Guinea	83	79	94	87	103	110	35	35	19	8	20	8	20	20	20	32	315	311	4
I.D.A.	—	—	6	6	19	1	19	22	19	8	20	31	20	20	—	11	123	120	3
UN Fonds voor W. Irian	—	—	—	—	—	—	0	0	36	8	36	—	—	—	—	—	72	19	53
Eur. Ontwikkelingsfondsen	44	44	60	57	97	98	48	—	48	—	—	—	—	—	13	13	310	212	98
EEG hulp aan Turkije	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	9	0	9	2	9	6	36	8	28
FAO Wereldvoedselprogramma	—	—	—	—	—	—	2	2	5	4	3	3	6	4	7	6	23	19	4
Urgentieprogr. Z. O. Azië	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	17	1	30	59	48	60	-12
Deskundigen + Fellowships etc.	2	2	2	2	2	3	5	4	8	7	21	13	25	24	26	26	91	81	10
Instituten en Cursussen	—	—	2	2	2	2	3	3	4	4	6	6	14	10	14	17	45	44	1
JVP	—	—	—	—	—	—	1	1	4	2	6	3	7	6	8	8	26	20	6
Projectenprogramma	—	—	—	—	—	—	3	0	7	1	15	4	45	9	45	17	115	31	84
Medefinanciering	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	0	15	6	15	10	35	16	19
Consortia	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	2	70	41	125	43	82
Ontwikkelingsbanken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	10	5	7	20	12	8	—
Rentesubsidies	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	0	2	18	3	2	22	20	2
Research (+ evaluatie)	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	0	0	2	0	3	0	5	0	5
Voedselhulp India	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	—	—	1	4	-3
Overige hulp	36	36	44	42	67	67	22	24	30	30	27	27	34	32	33	32	293	290	3
Totaal	191	187	233	221	332	320	201	152	261	151	262	168	366	182	415	333	2.261	1.714	547

a) Vermoedelijke uitkomsten.

De resultaten van de specificatie zijn weergegeven in bijgaande tabel. Bij onze naspeuringen is gebleken dat zowel de begrote als de uitgegeven bedragen die wij in ons artikel hadden opgenomen, dienden te worden herzien. Zo blijkt de door de heer Bakker (onder a.) vermelde post van f. 100 mln. in 1963 voor Nieuw-Guinea achteraf niet op de uiteindelijk vastgestelde begroting voor te komen. Daarvoor in de plaats is een 16-tal posten voor tezamen f. 35 mln. begroot en dit bedrag is wel uitgegeven (zie tabel).

Wat betreft de door de heer Bakker genoemde f. 13,5 mln. die werd overgehouden op de begroting voor 1965 ten gevolge van het achterblijven van bestedingen voor (assistent-)deskundigen en fellowships, vooral voor Indonesië, willen wij er op wijzen dat dit volgens de Miljoenennota 1966 (blz. 52) f. 4 mln. moet zijn. Dit bedrag maakt deel uit van de in de hiergegeven tabel opgenomen bedragen overgehouden in 1965.

De bijdragen aan het EEG-ontwikkelingsfonds voor de jaren 1963-1967 zijn in 1963 en 1964 gewoon begroot en in 1965-1967 binnenslijns in de begroting opgenomen. In de extra-comptabele staten zijn de bedragen voor 1965-1967 echter wel bij de begrotingstotalen meegerekend. Naar onze mening is dit niet juist. De wetgever heeft o.i. terecht de bedragen binnenslijns opgevoerd omdat hij vermoedelijk verwachtte ze niet in de betreffende jaren te zullen uitgeven. In de tabel hebben wij ze daarom niet opgenomen. Hierdoor wordt het totale verschil tussen geraamde en uitgegeven bedragen f. 144 mln. lager. Indien deze bedragen in de toekomst worden uitgegeven, zal daarvoor een supplettoire begroting moeten worden ingediend. Dit geldt overigens ook voor de bedragen die in 1963 en 1964 waren begroot, want op deze is art. 24 van de Comptabiliteitswet niet van toepassing; het recht om er alsnog op uit te geven, is vervallen. Het in 1967 uitgegeven bedrag van f. 13 mln. is dan ook inderdaad suppletoir begroot.

Met wat de heer Bakker (onder c.) opmerkt kunnen wij ons volledig verenigen. Juist met het oog daarop hebben wij er in ons artikel (op blz. 1064) ook voor gepleit dat jaarlijks een overzicht wordt gegeven van de stand van de aangegane verplichtingen.

Ter toelichting op bijgaande tabel moge het volgende dienen. Wij hebben als bronnen gebruikt de Rijksrekeningen voor de begrote bedragen van 1960-1963, de extra-comptabele staten voor de begrote bedragen van 1964-1967 alsmede de uitgaven 1967, de statistiek der Rijksfinanciën van het CBS voor uitgaven 1960-1966. Hierop hebben wij voorts nog de volgende correcties aangebracht:

— Uitgaven na 1960 welke zijn voortgevloeid uit vóór 1960 begrote bedragen zijn niet meegeteld. Dit betreft met name enkele uitgaven voor het Surinaamse Tienjarenplan in 1960 en 1961 en de uitgaven in het kader van het zgn. Ruymersprogramma.

— De door het CBS gesignaleerde lening van f. 30 mln. welke in 1965 door de Staat is overgenomen van de Stichting Machinale Landbouw Suriname is buiten beschouwing gelaten, zowel bij begroting als uitgaven.

— Voor zover wij de supplettoire begrotingen voor de periode 1964-1967 hebben kunnen achterhalen, hebben wij deze volledig verwerkt wanneer ze tot verhoging dan wel verlaging van het totaal bedrag voor ontwikkelingshulp hebben geleid. Is er echter slechts sprake van een verschuiving binnen het totale bedrag dan zijn de begrote bedragen ongewijzigd gelaten en de uitgaven aangepast. Dit laatste verklaart de negatieve verschillen voor urgentieprogramma voor Z.O.-Azië en voedselhulp India.

Tot slot nog enkele opmerkingen:

1. In de periode 1960-1967 is 24,2% van de voor die periode werkelijk begrote bedragen uitgegeven.
2. Vrijwel alle „verschillen” vallen onder art. 24 van de Comptabiliteitswet. Dit betekent dat elk overzicht van niet uitgegeven bedragen het karakter draagt van een momentopname.
3. Gezien de grote achterstand in de uitgaven bij de bilaterale programma's (ruim 70% van de totale achterstand) zouden voorstanders van multilaterale hulp hierin een argument kunnen vinden om hun betoog te versterken.

R. K. Teszler
Y. B. de Wit

Revolutie en nog wat

Dit opstel berust op notities die ik maakte als deelnemer aan enige forums in de universitaire sfeer rondom de problematiek van de Derde Wereld. Daarbij werd herhaaldelijk door diverse sprekers de wenselijkheid of noodzakelijkheid van revolutie als voorwaarde voor de opheffing van de ontwikkelingslanden bepleit. Mijn opmerkingen waren en zijn indirect tegen deze woordvoerders gericht.

NIET ELKE REVOLUTIE EEN OMWENTELING

Revolutie betekent letterlijk omwenteling. De term heeft in de geesteswetenschappen een wijdere strekking gekregen. Revolutie wordt daarin gezien als een belangrijke verandering in het sociale systeem die zich in een relatief korte spanne tijds voltrekt. Geweld behoeft hierbij niet noodzakelijk op te treden. Wij spreken van de industriële revolutie, die zo omstreeks 1750 begon, en van de agrarische of groene revolutie, die in de historie van het Westen aan de industriële voorafging. De meesten van ons vinden dit bruikbare termen om de breuken met het verleden, die hebben plaatsgevonden, aan te geven. Er is ook alle reden om bijv. de verdubbeling van het gemiddeld inkomen per hoofd, zoals die in West-Europa sinds 1950 valt te constateren, als revolutionair te beschouwen. Rondom deze inkomensexplosie hebben zich zoveel mutaties in de economische en beroepsstructuur, in het consumptiepatroon, enz. voorgedaan, dat zonder overdrijving van een revolutionaire verandering kan worden gesproken.

Sommige revoluties gaan met een zekere gewelddadigheid gepaard. Het sociale systeem lijkt op zeker moment zijn grens te hebben bereikt. Eén der componenten vertoont een afnemende nuttigheid of zelfs een negatieve produktiviteit. Dit element wordt terzijde geschoven en een nieuw systeem met een nieuwe dynamiek treedt ervoor in de plaats. De Franse, Amerikaanse en Russische revolutie zijn hiervan voorbeelden. Het is niet altijd gemakkelijk vast te stellen op welk tijdstip en waarom een bepaald element als ondraaglijk wordt ervaren. Voor een zinvolle verandering in het systeem dienen echter nieuwe impulsen en groepen aanwezig te zijn, die de ontwikkeling een betere richting kunnen geven. Pas achteraf kan men constateren of inderdaad een klasse bestond, die met nieuwe denkbeelden was toegerust en ook de kennis en macht bezat om deze te effectueren.

Vele zogeheten revoluties hebben in wezen een „nulsom” karakter. Ze lijken op een cowboy-film, waarin de wereld wordt gepolariseerd in helden en boeven, of heiligen en duivels. Het doel van de revolutie of van de cowboys is om de booswichten uit te bannen en de deugdzamen aan de macht te helpen. Men hore wat de Peruaanse militaire junta op 3 oktober 1968 over de „schurken” vertelde:

„Sterke inheemse en buitenlandse economische krachten met hun onwaardige Peruaanse medeplichtigen oefenen onbelemmerd de politieke en economische macht uit, verhinderen de uitvoering van ingrijpende structurele hervormingen en houden aldus de bestaande oneerlijke economische en sociale orde in stand”. In plaats daarvan beloven de generaals een „dynamisch nationale ontwikkeling”, zonder verdere bijzonderheden te verschaffen. Helaas is het niet zo eenvoudig om de goeden van de slechten te onderscheiden. Vele heiligen blijken achteraf schijnheiligen. In diverse Latijnsamerikaanse landen, die evenveel revoluties hebben gehad als ze jaren bestaan, is meestal de ene groep booswichten door een andere groep schavuiten opgevolgd, hoewel de aflossing van de wacht vrijwel altijd vergezeld is gegaan van hooggestemde verklaringen over hoe de dictatuur of tyrannie van een vroeger regime zou worden vervangen door een nieuw systeem, gebaseerd op vrijheid, gelijkheid en broederschap.

Vele voorstanders van revolutie hebben een Marxistische dito op het oog, die met de eerbied verschuldigd aan de schrijver van het (hun!) Nieuwe Testament meestal met Marxisme-Leninisme wordt aangeduid. Door het ontegenen van de kapitalisten en het socialiseren van de produktiemiddelen wil men een welvarende en klassenloze maatschappij stichten. Dit type van revolutie heeft een zekere aantrekkingskracht voor sommige intellectuelen in ontwikkelingslanden, omdat ze daardoor menen de bestaande hinderpalen voor groei, die een erfenis heten te zijn van kapitalisme, kolonialisme en imperialisme, opzij te schuiven en aldus hopen hun eigen economisch lot te kunnen bepalen. De materiële kosten van een dergelijke revolutie zijn hoog. Mijn vroegere leermeester in Amsterdam, Prof. W. A. Bongers, placht te zeggen dat een revolutie een kostbare aangelegenheid was en hij doelde hierbij ongetwijfeld op de Russische revolutie. Een „cost-benefit”-analyse van deze revolutie, als ze uitgevoerd kon worden, zou wellicht aantonen, dat de kosten de baten verre overtroffen. Een ieder, die zich enigszins verdiept heeft in de ontwikkeling van de Russische economie vóór 1913, zal beamen, dat de Sowjet-Unie ook zonder de gebeurtenissen van 1917 de belangrijkste economische macht naast de Verenigde Staten zou zijn geworden. Dit type van revolutie is overigens gebaseerd op een systematische en effectieve uitbuiting van de boeren ten gunste van de industrie, het militaire en het overheidsapparaat of in feite de communistische partij, die de lakens uitdeelt. „Collectivisation (of agriculture) is a form of collection” heeft R. Nurkse terecht gezegd.

Deze vorm van revolutie gaat voorts vergezeld van een enorme concentratie van de macht. Het bureaucratische apparaat, dat hiervoor dient te worden geschapen, is

(I.M.)

§ N.V. SLAVENBURG'S BANK §

slechts efficiënt naarmate in de maatschappij het element van rationele calculatie is ingebouwd. Indien dit niet het geval is — een kenmerk van de meeste ontwikkelingslanden is juist dat de „Rechenhaftigheid” nog in een embryonaal stadium verkeert — dan is de bureaucratie nog minder efficiënt dan de private sector.

Er is nog een reden waarom ik meen dat een Marxistisch-Leninistische revolutie voor vele ontwikkelingslanden geen uitkomst biedt. De meeste — ongeveer 80% — van de arme landen zijn klein wat bevolkingsaantal betreft, hebben een beperkt grondstoffenpakket en bezitten slechts een geringe binnenlandse markt als gevolg van de lage koopkracht. Deze landen kunnen slechts een redelijke economische groeigrad bereiken door een optimale participatie in de internationale handel. Maar de Sowjet-Unie die het communistische blok domineert, heeft een economisch stelsel ontworpen, dat gericht is op zelfgenoegzaamheid. Buitenlandse handel heeft in hoofdzaak een politiek doel, namelijk om de handelspartners voor het communistische karretje te spannen of om westerse invloeden te ondermijnen. Guinee en Mali in Afrika hebben reeds ontdekt dat het Sowjet-blok niet geïnteresseerd is in de diversificatie van hun economieën en trachten thans de aansluiting met de vrije wereld te herwinnen. Een zelfde ontwikkeling lijkt mij voorspelbaar voor Cuba, waar de eerste levensbehoeften momenteel op de bon zijn en de Sowjet-Unie geen medewerking verleent om de eenzijdige afhankelijkheid van suiker als exportproduct te verminderen. Over een jaar of vijf zal, dunkt mij, Fidel Castro wel het veld hebben geruimd.

Men kan intussen in redelijkheid van het Westen niet verwachten, dat in landen, waar een communistische 'coup' is uitgevoerd, financiële hulp wordt verleend. Al te goed is buurmans gek. Landen die onomwonden de vernietiging van de democratische orde in het Westen in hun vaandel schrijven, gaat men toch niet steunen teneinde aldus hun streven kracht bij te zetten?

Ter vermindering van misverstand wil ik erop wijzen dat ik het eens ben met Sir John Boyr Orr, de eerste directeur-generaal van de FAO, die eens in een rede tot een westerse gehoor heeft gezegd: „What you pretend to call 'communism' in underdeveloped countries, is hunger becoming articulate”. In diverse arme landen plakt men het etiket „communist” op een ieder, die kritisch staat tegenover de gevestigde orde of één van zijn aspecten.

Overigens overschatte men de kans om een revolutie van het Sowjet- of China-type in een land te ontketenen, niet. Het repressievermogen van de staat, belichaamd in politie en leger, is zelfs in een arm land vaak hoog ontwikkeld. Het militaire en politieke apparaat is veelal beter georganiseerd dan elke andere sector. Kennisoverdracht op dit terrein blijkt soepeler te verlopen dan bijv. op het gebied van de industrie of landbouw. Waarschijnlijk hangt dit samen met het feit dat „rovertje spelen” ons allen in het bloed zit. Bovendien zijn de discipline, hiërarchie of tucht, die de „ziel” vormen van de militaire dienst, factoren die een adequate absorptie van modern wapentuig en nieuwe vechtmethoden bevorderen. De pogingen door Che Guevara gedaan om in Bolivia een guerilla op touw te zetten, lijken voor de lezer van zijn dagboek van te voren tot mislukking gedoemd. Hoe dit zij, het schijnt onzeker of de bijzondere omstandigheden die verantwoordelijk waren voor het slagen van de revoluties in Rusland, China en Cuba herhaalbaar zijn of kunnen worden gecreëerd in andere landen. Alleen verstokte Marxisten hebben hierop een éénsluidend antwoord.

sinds 1917

sinds 1917

STENOGRAFENBUREAU W. STEMMER & ZN N.V.

Lieven de Keystr. 77, tel. (010) 20 06 86, Rotterdam-14
vervaardigt o.a. de officiële gemeenteraadsverslagen van Arnhem, Baarn, Dordrecht, Eindhoven, Groningen, Haarlem, Hilversum, Maastricht, Renkum en Rotterdam.

Wij leveren nu ook

NOTULEN VAN DIRECTIE- EN AANDEELHOUDERSVERGADERINGEN

De jarenlange gedegen ervaring van ons bureau, toepassing van moderne geluidsopnametechniek en vooral onze eersteklas medewerkers garanderen snel en accuraat werk, uitgevoerd op uiterst betrouwbare en discrete wijze.

ECONOMISCHE GROEI ALS VORM VAN REVOLUTIE

Nog een vorm van revolutie zou ik willen onderscheiden, namelijk die welke zich voordoeft in de ontwikkelingslanden — het zijn er 22 in getal, die 16% van de totale bevolking in deze landen vertegenwoordigen — die een groeivoet van het nationale produkt van 6% of meer vertoonden in de periode 1960-1967. Daarnaast waren er 25 landen, met 31% van de totale bevolking in de arme gebieden, die een groeitempo hadden van tussen 4 en 6% en helaas ook 37 landen, waarin 53% van de totale bevolking woonde, die een groeigrad bezaten van minder dan 4%. Wat onderscheidt nu de „hazen” van de „slakken”? M.i. hebben de koplopers een aantal gemeenschappelijke kenmerken. Het regeringsbeleid is bewust gericht op een verhoging van het levenspeil van de bevolking. Er is een zekere politieke stabiliteit en men streeft naar een communis opinio omtrent het pad, dat in de toekomst zal worden bewandeld. Geen bepaalde ideologie is overheersend, maar wel valt een zekere nationale trots te constateren. Het leiderschap is niet charismatisch, maar pragmatisch met een nuchtere kijk op de mogelijkheden en beperkingen. Men is gepoort voor een gemengde economie, waarin overheid en particuliere sector ieder een eigen verantwoordelijkheid dragen. Door een rationele keuze van projecten en een mengeling van centraliserende en decentraliserende maatregelen tracht men een optimaal investeringspatroon te realiseren en aldus een zo hoog mogelijke groeivoet van de economie te bereiken. Meestal tracht men ook het geboortenniveau te reduceren, en daarmee de bevolkingsgroei af te remmen, teneinde het inkomenspeil per hoofd te kunnen verhogen. Het onderwijs is zo praktisch mogelijk ingericht, d.w.z. gericht op de economische en sociale behoeften aan gekwalificeerd personeel. Men tracht voordelige contracten met particulier buitenlands kapitaal af te sluiten teneinde nieuwe activiteiten te entameren die men binnenlands door gebrek aan kapitaal en kennis nog niet kan uitvoeren.

Terzijde moge hier worden opgemerkt dat bij velen een scheve voorstelling of onderschatting bestaat van de bijdrage, die privaat buitenlands kapitaal bij de ontwikkeling kan leveren. Door het Amerikaanse Ministerie van Handel is voor 1955 de volgende berekening gemaakt van wat

Amerikaanse, in Latijns-Amerika gevestigde, bedrijven binnenlands besteedden:

	Lokale uitgaven (in \$ mln.)
Lonen en salarissen	1.009
Grondstoffen en machines	1.768
Rente, royalties en dividenden	46
Inkomstenbelasting	687
Andere belastingen	411
Niet gespecificeerd	392
Totaal	4.313

Het netto inkomen op de Amerikaanse investeringen bedroeg in 1955 \$ 697 mln., dus ongeveer 11% van de geschatte waarde van \$ 6.500 mln. van de Amerikaanse beleggingen in Latijns-Amerika in dat jaar. Geen econoom zal dit een buitensporige beloning achten. Vele arme landen hebben in de naoorlogse periode geleerd via belastingen en anderszins maximale inkomsten te verkrijgen van het aanwezige buitenlandse kapitaal. Een goed waarnemer heeft in dit verband puntig opgemerkt: „The tax machinery can remove much economic remoteness even from mineral enclaves”. Ik acht het jammer, dat buitenlandse ondernemingen, die in ontwikkelingslanden gevestigd zijn, niet regelmatig terwille van hun publieke imago gegevens als hierboven vermeld publiceren, teneinde de vreemdeling in Jeruzalem voor te lichten.

Terugkerend tot de koplopers in de groeirace, wil ik erop wijzen dat in deze landen nog geen idyllische toestanden bestaan. Maar er voltrekken zich veranderingen op het institutionele en sociale vlak die een steeds groter deel van de bevolking de kans bieden aan de opgang deel te nemen. De ervaring, die ook in het Westen is opgedaan, wordt geschraagd, namelijk dat een continue economische groei de middelen of hulpbronnen verschaft om groepen en streken, die dreigen achter te blijven, op te trekken en de spanningen, die door het ontwikkelingsproces worden opgeroepen, te mitigeren.

Het ondersteunen van zulke ontwikkelingsrevoluties, die zich helaas nog maar in een kleine groep landen voordoen, is m.i. een taak bij uitstek van het westen, die voortvloeit uit onze beste tradities. Zij bewijzen dat de lessen die in de Westerse ontwikkeling besloten liggen mutatis mutandis ook toepasbaar zijn op de problematiek van de arme landen. Redelijke verlangens, die uiteraard verschillen naar tijd en plaats, kunnen vervuld worden indien de economie in een behoorlijk tempo groeit, en zullen worden bevredigd, indien dit noodzakelijk is om een hoge groeivoet te handhaven of om de politieke stabiliteit te bewaren. Hulpverlening aan zulke ontwikkelingsrevoluties is allicht minder spectaculair dan het propageren van andere typen van omwenteling, maar wel meer effectief. In de komende jaren dienen de westerse industrielanden, dunkt mij, door het hulpbedrag te vergroten en die hulp meer dan tot nog toe te richten op de economische knelpunten, die bestaan in de arme landen, ernaar te streven meer en meer ontwikkelingslanden in de groep te brengen, waarin het nationale produkt met 6% of meer per jaar groeit. „A rising tide raises all the ships” is een Amerikaanse zegswijze; als econoom zie ik voorlopig geen alternatief dan een gestaag groeiende economie zowel op mondiaal niveau als binnenlands om de tegenstellingen tussen rijk en arm tot acceptabele proporties terug te brengen.

W. Brand

Een Marshall-ballet

RECENTE ONTWIKKELINGEN: PRIJZEN VAN GRONDSTOFFEN EN EINDPRODUKTEN; PRODUKTIECAPACITEITEN EN HANDELSVERKEER

Bij de afronding van onze terugblik op de gebeurtenissen gedurende de laatste twee à drie jaren zullen wij ons allereerst beperken tot de invloed van de ontwikkeling der vezelproductie op de prijsverhoudingen. Daarnaast willen wij aan de hand van recente publikaties en praktijkgegevens signaleren hoe de verschuivingen in de industriële capaciteiten en bepaalde aspecten van het handelsverkeer in textiel de aandacht van de ontwikkelingslanden zullen trekken.

Meermalen werd in voorgaande artikelen melding gemaakt van de stijging der katoennoteringen. Daar tegenover werd tevens een daling in de prijzen van bepaalde man-made fibers geconstateerd. Wat is nu de uitwerking van deze schaarbeweging op de prijsverhoudingen? Men zou kunnen proberen dit door prijsvergelijkingen van de verschillende vezels tot uitdrukking te brengen. Een weinig bevredigende methode daar men meestal niet verder komt dan het laagste niveau, nl. dat van de grondstoffen. Bovendien is het moeilijk gelijksoortige kwaliteiten van natuurlijke en kunstmatige vezels tegenover elkaar te stellen.

Bij het belichten van de concurrentie tussen katoen en man-made fibers (MMF) hebben wij in ons vorige overzicht¹ gebruik gemaakt van enkele prijscalculaties van garens en weefsels. Door deze berekeningen na twee jaar te herzien en op de nieuwe grondstofprijzen te baseren krijgen wij een redelijk betrouwbaar beeld hoe de reeds genoemde schaarbeweging de prijzen van tussen- en eindprodukten beïnvloedt. In tabel 1 volgt allereerst een vergelijking van calculaties van garens en weefsels uit katoen en rayonvezel op Westeuropes niveau. Deze becijferingen bewijzen hoe snel de waarschuwingen, die in 1966 aan de I.C.A.C.-vergadering werden gegeven, door de feitelijke ontwikkeling werden bevestigd. De kwalitatieve aspecten in het midden latend, leert ons deze vergelijking hoe garens en weefsels momenteel goedkoper uit cellulose-vezels kunnen worden vervaardigd dan uit vergelijkbare katoensoorten.

Wat de non-cellulose weefsels betreft, voor dit materiaal blijven de noteringen hoog. Toch hebben enkele schoksgewijs opgetreden prijsdalingen — zo karakteristiek voor deze produkten² — de verhoudingen tussen natuurlijke en kunstmatige vezels nog sterker gewijzigd. Dit komt in de becijferingen van tabel 2 duidelijk tot uiting. Deze berekeningen mogen — absoluut gezien — voor leken weinig interessant en voor insiders zelfs hier en daar voor

* (I) en (II) in *ESB* van 27 november, resp. 4 december 1968.

¹ „Het ballet van de vezels”, bijlage bij *ESB* van 15 juni 1966.

² „Het ballet van de vezels”, t.a.p., blz. 25.

voor de vezels (III) *

kritiek vatbaar zijn; belangrijk is echter te constateren hoe de lichte stijging van de katoenprijs enerzijds en de forse daling van de polyesternotering anderzijds de eindprijzen van garens en weefsels al betrekkelijk dicht bij elkaar brengen. Dikwijls doen zelfs kwaliteitsverschillen en meer nog een krachtige begeleiding van de marketing door promotion campagnes het beeld in het voordeel van de man-made fiber/katoen blends omslaan.

De vraag- en aanbodsituatie in de markten voor natuurlijke vezels en MMF heeft tot prijsontwikkelingen geleid die meer dan ooit de aandacht van de oude en nieuwe ontwikkelingslanden gespannen houden. Hetzelfde geldt voor de wijze en het tempo waarin de klassieke verwerkende in-

dustrie de capaciteiten heeft zien groeien en inkrimpen.

Met opzet maakten wij hier een onderscheid in de industriële ontwikkeling van de niet-traditionele industrielanden. De machtige textielindustrie in India werd immers reeds in het midden van de vorige eeuw gesticht. De geboorte van de Pakistaanse textielindustrie ligt echter grotendeels na de afscheiding, nog slechts weinig meer dan twintig jaar geleden. En in Afrika verkeert de ontwikkeling van de textielindustrie zelfs in een pril beginstadium.

Hoe denken nu de ontwikkelingslanden die reeds enige ervaring op het gebied van de industrialisatie hebben, over de mogelijkheden die de klassieke textielindustrie hun verder biedt? Een zeer duidelijk antwoord op deze vragen is te vinden in de conclusies van het congres van de International Federation of Cotton and Allied Textile Industries (I.F.C.A.T.I.), dat van 13 tot 18 november 1967 te New Delhi werd georganiseerd. Wij laten hier de eerste zes passages volgen:

TABEL 1.

Vergelijkende calculaties van garens en weefsels uit katoen en rayonvezel

	Katoen		Rayonvezel	
	1966	1968	1966	1968
1. Garens nr. 30 Eng. a)				
waarvan: grondstoffen	115	127	95	91
toegevoegde waarde	61,5%	59,3%	57,7%	55,0%
loon	15,5%	21,4%	18,4%	22,6%
rente/afschrijving	9,5%	7,2%	9,6%	7,6%
overige kosten	13,5%	12,1%	14,3%	14,8%
2. Weefsels b) (constructie 68 x 66 — 30/30; gebleekt, breedte 36")	26,1	26,1	23,9	21,5
waarvan grondstoffen	31,1%	31,6%	26,5%	25,7%

Bron: Enigszins gefingeerde praktijkgegevens.

a) Prijs in dollarcenten per kg.

b) Prijs in dollarcenten per meter.

TABEL 2.

Vergelijkende calculaties van garens en weefsels uit katoen en polyestervezel

	Katoen		Polyestervezel	
	1966	1968	1966	1968
1a. Garens nr. 30 Eng. a)	200	206	332	251
waarvan grondstoffen	56%	54%	75%	62%
			Polyestervezel 65% Katoen 35%	
1b. Garens nr. 40 Eng. a)	160	176	263	204
waarvan grondstoffen	60%	60%	63,3% (pol.)	51,2% (pol.)
toegevoegde waarde	40%	40%	13,4% (kat.)	16,4% (kat.)
			23,3%	32,4%
2a. Weefsels b) (constructie 129 x 66 — 40/40; gebleekt; breedte 36")	38,6	39,2	63,0	49,0
waarvan grondstoffen	30,3%	32,6%	39,2%	36,6%
2b. Weefsels b) (constructie 94 x 70 — 40/40; gebleekt; breedte 36")	35,3	35,4	54,0	41,8
waarvan grondstoffen	28,6%	31,2%	37,2%	33,4%

Bron: Praktijkgegevens.

a) Prijs in dollarcenten per kg.

b) Prijs in dollarcenten per meter.

(1) The need for structural adjustment of the cotton and allied textile industries is no longer confined to the highly industrialized countries; the problems, with which the textile industries are faced, are becoming more and more similar in all regions of the world.

(2) Action now also appears to be necessary in Asia and the Far East, where — during the past fifteen years — productive capacity has been increased by approximately 100%; this increase also applies to the People's Republic of China.

(3) In some countries of Asia and the Far East there appears to be a degree of obsolescence and surplus capacity; other countries in that area have probably reached their ceiling, whilst in a small number of countries in the area there may still be room for expansion. It is, therefore, important that all countries in that region should try to determine the optimum size of their cotton and allied textile industries, taking into account that most countries of the world, both less and highly developed, will want to maintain viable textile industries of their own. As the worldmarket's potential for absorbing additional exports is limited, any expansion of capacity would lead to market disruption, if it went beyond the requirements of domestic markets.

(4) The modern multi-fibre, multi-process textile industry is highly capital-intensive; its machinery must be run as efficiently as possible. Consequently, textile manufacturing is no longer the most appropriate method of fostering economic development. Efforts to modernize and increase efficiency should not be hampered by fiscal or social legislation.

(5) The rapid expansion of textile productive capacity in Asia and the Far East has increased competition, while at the same time restricting export outlets. Many markets in the area are no longer prepared to accept large-scale imports, as they become self-sufficient. Furthermore, many newly established textile mills in the area are seeking to export part of their production, in direct competition with each other, either within Asia and the Far East or elsewhere.

(6) International textile competition is, therefore, likely to increase. Foreign trade in textiles should be carried out under orderly and equitable conditions. Importing countries should avoid unjustified demands for undue protection of their domestic markets; exporting countries should refrain from making excessive claims for increased shares in the world's export trade.

Deze onverkorte weergave van deze resoluties voorkomt een verkeerde interpretatie van de thans heersende opvattingen over de wereldtextielcapaciteit en haar toekomst. Het is zeer duidelijk dat hier onrust spreekt over de wijze en het tempo waarin eventueel verdere capaciteitsverschuivingen tot stand zullen worden gebracht. De praktijk is hier de wetenschap dus wel wat vooruit gelopen!

Na nog een tweetal passages gewijd aan het belang van rust op prijzengebied en aan de opkomst van de MMF in de General Conclusions te hebben opgenomen, besloot het I.F.C.A.T.I.-congres met de volgende zin: „The textile industry has been the first industry to be forced to adjust itself to the structural change in the world economy. It is now prepared to meet the challenge of modern times. It should be able to prosper both in developing and highly industrialized countries”.

Tot op zekere hoogte is dit een uitspraak die in zijn algemeenheid tekenend is voor een slotfanfare. Toch wint zo'n passage aan betekenis als men zich realiseert dat deze resolutie niet alleen werd aanvaard door de afgevaardigden van West-Europa, de Verenigde Staten, Canada en Australië, doch ook door de delegaties van India, Japan, de V.A.R., Israël en de Franse Geassocieerde gebieden in Afrika.

In welke mate de nieuwe industrielanden hun capaciteit hebben ontwikkeld werd gedemonstreerd door de tabellen 12 en 13 in ons tweede artikel. In hoeverre is men er nu in geslaagd daarmee op de internationale markten te penetreren? Om deze vraag te beantwoorden volgt hier allereerst een terugblik op de eerste internationale Buxton conferentie (1952). Tijdens deze bijeenkomst bespraken de delegaties van de katoenverwerkende industrieën in India, Japan, Engeland, de Verenigde Staten en continentaal West-Europa de toekomst van de internationale textielhandel. India kon op dat moment terugzien op een schoksgewijs stijgende export van katoenen weefsels en raamde daarop een stabiele uitvoer volgens tabel 3.

Aan apparatuur om deze export te bewerkstelligen, heeft het India sedertdien niet ontbroken. Deze capaciteit steeg immers van 11,2 mln. spullen in 1952 tot 17,1 mln. spullen in 1968, terwijl het aantal weefgetouwen weliswaar gelijk bleef — 208.000 — doch door de modernisering van de apparatuur ongetwijfeld een aanmerkelijk groter voortbrengingsvermogen verwierf. Als wij echter de resultaten van de laatste zes jaar overzien, komen wij tot de conclusie dat de raming van zestien jaar geleden — die toentertijd nog niet verder ging dan de naaste toekomst van drie jaar! — slechts voor gemiddeld 63% verwezenlijkt werd. De tendens was de laatste tijd eerder dalend dan stijgend (tabel 4).

Een specificatie van de export in 1967 geeft aan, welke de voornaamste afzetmarkten voor India zijn. Het is een weergave van een concentratie op een oud en vertrouwd afzetgebied. De banden met de Commonwealth en de daaruit voortvloeiende tariefpreferenties spreken duidelijk uit de cijfers van tabel 5. Daar valt ook op dat de landen van continentaal West-Europa niet of nauwelijks voorkomen in de lijst der belangrijkste afnemers. Het zou interessant zijn dit feit wat nader te bestuderen. Een grondige analyse van de samenstelling van het exportpakket zou hier echter wel aan vooraf moeten gaan. Want het volume van 500 à 600 mln. yards is natuurlijk uit een zeer grote verscheidenheid van kwaliteiten samengesteld.

Op sommige facetten kan hier echter direct reeds worden gewezen. Het is bepaald niet zo, dat weefsels uit India en Pakistan op het continent van West-Europa worden ge-

TABEL 3.

Exporten en exportramingen van katoenen weefsels uit India (1949-1955)

Geëffectueerd			
1949	466	mln. square yards	
1950	1.109	„ „ „	
1951	776	„ „ „	
1952	592	„ „ „	
Raming 1953/1955	1.000	„ „ „	per jaar

Bron: Dr. W. T. Kroese: „Londen, Osaka, Buxton en Parijs, Londen, Amsterdam als ontmoetingsplaatsen voor de internationale en de Westeuropese katoenindustrie”, *ESB*, 26 november 1952.

TABEL 4.

Exporten van katoenen en MMF-weefsels uit India 1962-1967 (in mln. yards)

	Katoen	MMF	Totaal
1962	537,9	88,5	626,4
1963	566,4	88,3	654,7
1964	591,4	78,8	670,2
1965	638,3	42,1	680,4
1966	563,4	44,6	608,0
1967	526,5	4,5	531,0

Bron: The Textile Council, Manchester, *Quarterly Statistical Review* 90, herfst 1968. De cijfers voor katoenen weefsels in 1966 en 1967 luiden in square yards, met uitzondering van de produkten van de handlooms. Gezien het feit dat het merendeel der weefsels in 36" breedte wordt geëxporteerd, is een vergelijking met de vorige tabel gerechtvaardigd. Het gemiddelde van de periode 1953/1961 bedroeg 760 mln. yds. per jaar.

TABEL 5.

Exporten van katoenen weefsels uit India in 1967 (mln. sq. yards)

Verenigd Koninkrijk	177,4
Nepal	57,9
V.S.	49,9
Soedan	45,8
Midden Oosten	42,0
Verre Oosten	30,6
Australië/Nieuw-Zeeland	26,8
Oost-Afrika	19,2
Canada	15,8
U.S.S.R.	6,4
Alle overige markten tezamen	54,7
Totaal	526,5

Bron: The Textile Council.

weerd. Wel lijkt het dat het door velen gewenste Noord-Zuid-verkeer in textielen doorkruist en daarmee afgegrensd wordt door een machtiger Oost-West-gerichte handel. Wij hebben dit verschijnsel onderzocht en wel voor zover het zich weerspiegelt in de invoer van katoenen en rayonvezel ruwdoek in de EEG en een drietal landen van de EFTA. Een belangrijke metrage, die, zouden deze importen alle op India gericht kunnen worden, de tweede plaats in tabel 5 zou veroveren. Het gemiddelde van de jaren 1964 tot 1968 geeft weer, dat dit ruwdoek, hetwelk na verdeling voor een belangrijk deel opnieuw geëxporteerd wordt, slechts voor 10% door de groep der ontwikkelingslanden wordt ingevoerd. India en Pakistan staan hierbij hoog geklasseerd³.

³ Het aandeel van de ontwikkelingslanden in het internationale textielverkeer is overigens op niet meer dan 17% te ramen. Dit volume komt hoofdzakelijk voor rekening van India, Pakistan, V.A.R., Taiwan en Zuid-Korea. (*De Nederlandse Katoen-nijverheid op de drempel van morgen*).

Eenzelfde percentage is afkomstig uit Japan en Hongkong, doch 30% is onmiddellijk traceerbaar als leveranties uit Rusland, Oost-Europa en China. Het meest verontwaardigend is nog het feit, dat bijna 50% van het ruwdoek in West-Europa wordt ingevoerd door zogenaamd „neutrale”, niet nader te definiëren leveranciers. Het zijn de grote partijen die manipulanten, gebruik makend van „onduidelijke” certificaten van oorsprong, boven de markt laten zweven. De wereld van de vreemde, niet nader te omschrijven ruwdoekhandel, die vermoedelijk grotendeels Oost-West gericht zal zijn.

Het is niet de eerste maal dat wij erop hebben gewezen hoe zeer de internationaal gemakkelijk verhandelbare textielen — zoals het hier bedoelde ruwdoek — een internationaal betaalmiddel vormen. Dit gezien de eigenschappen als: licht in gewicht, niet aan bederf onderhevig, redelijk te standaardiseren, zonder service te leveren en, indien voldoende laag geprijsd, gevrijwaard van modeinvloeden. Het is deze handel, die menige fraaie poging van hulp aan ontwikkelingslanden door het verschaffen van toegang tot bepaalde afzetgebieden vrijdelt.

De ontwikkeling van de prijzen van katoen en man-made fibers is, uit het oogpunt van de ontwikkelingslanden, producenten van de natuurvezel, zorgwekkend. Bij de industrialisatie van de niet-traditionele industrielanden heeft de textielindustrie reeds een grote rol gespeeld. Toch heeft de penetratie van de nieuwe textielexporteurs in het handelsverkeer niet de kracht verkregen, die men er in theorie zo gaarne aan toebedacht. Zijn er nu geen andere oplossingen denkbaar om hierin verbetering te brengen dan die welke tot nu toe werden aanbevolen? Een vraag die aansluit op het probleem hoe ook de produktie en de afzet van de ruwe katoen te stimuleren.

UTILIZATION RESEARCH VOOR DE KATOENVERBOUWERS: MARSHAL-HULP VOOR DE TEXTIELINDUSTRIE DER ONTWIKKELINGSLANDEN

Het Ballet van de Vezels zal zijn repertoire ongetwijfeld rustig verder blijven brengen. Allereerst in het bekende conventionele genre. De katoen bevindt zich bij het stimuleren van de afzet in een moeilijke positie. De natuurlijke vezel zal door de structuur van de uiterst versnipperde produktie in vele ontwikkelingslanden altijd de mindere blijven van de grootste concurrent, de in een relatief gering aantal concerns verenigde chemische industrie: de producenten der man-made fibers.

Dankzij het coördinerende werk van de I.C.A.C. ontwikkelt zich langzamerhand een goed contact tussen de katoenverbouwers. Het is geformaliseerd in het Committee on Cotton Production Research, dat sedert de I.C.A.C.-vergadering van 1961 in Tokio elk jaar de meest recente studies bespreekt. Zo vormde dit jaar in Athene het onderwerp „Recent developments in methods of improving fibre quality in cotton” het middelpunt van gesprek.

Toch blijft deze „cotton production research” nog te veel agrarisch gericht. Het volgend jaar zal in Kampala (Uganda) het onderwerp „Breeding for improved yields in modern commercial varieties of cotton” ter sprake komen. Het zou zeer belangrijk zijn indien het accent dan vooral op de woorden „improved” en „commercial”, en minder op het kwantitatieve aspect van „yields” werd gelegd. Onder auspiciën van het Internationaal Instituut for Cotton (I.I.C.) en het Institut Textile de France zal verder in april 1969 een conferentie worden belegd welke

voor een belangrijk deel wordt gericht op de mechanische en chemische zijde van de katoenverwerking. Als co-sponsors zullen optreden: I.F.C.A.T.I. en het Syndicat Général de l'Industrie Cotonnière.

Het is de eerste keer, dat het, uit de I.C.A.C. naar voren gekomen I.I.C.⁴ zich in zijn taak als verzorger van de „utilization research” manifesteren zal. Het contact van de producenten van katoen met de experts van de verderverwerkende industrie — in het bijzonder de chemici — is zeer belangrijk. Het tempo zal niet hoog zijn, daar de denkwerelden van landbouw en industrie nu eenmaal in een ander vlak liggen. Laten wij echter niet verzuimen kennis te nemen van de opzienbarende vondsten, die de laatste tijd op het gebied van rijst en tarwe gedaan zijn. Het lijkt aan te bevelen waarnemers van de Ford Foundation en Rockefeller Foundation het volgend jaar tot het bijwonen van de symposia in Parijs en Kampala uit te nodigen.

In aansluiting op de produkten van natuurlijke vezels en man-made fibers komt de verwerking van dit materiaal en het daaruit voortvloeiende handelsverkeer. Ook voor de internationale textielindustrie zal 1969 een belangrijk jaar worden. Binnen de EEG zal men vóór 1970 gestalte moeten geven aan een gemeenschappelijke handelspolitiek. In 1969 zal men daartoe voorbereidingen dienen te treffen daar een handelspolitiek beleid alleen kan slagen, indien het wordt geschraagd door een voor alle EEG-landen op elkaar afgesteld industrieel gedragsspatroon. Dat het de Economische Commissie inderdaad ernst is om dit werk uit te voeren, blijkt wel uit de indrukwekkende reeks besprekingen welke in de laatste maanden van dit jaar worden gehouden onder leiding van Prof. Dr. J. de Bandt⁵.

Buiten de EEG zal men het volgend jaar eveneens actief moeten worden. In 1969 worden immers de voorbereidingen getroffen om na te gaan hoe het na de afloop van de tweede L.T.A. van Genève (oktober 1970) zal moeten gaan.

Nu de presidentsverkiezing in de Verenigde Staten achter de rug is, zal een Amerikaans offensief mogen worden verwacht om niet alleen katoen, doch ook andere vezels onder een soortgelijke regeling te laten vallen⁶. Het zal de Amerikanen niet makkelijk vallen dit te verwezenlijken. In de preambule van het L.T.A. staat immers nadrukkelijk vermeld, dat deze, met haar kwantitatieve beperkingen zo zeer in tegenspraak tot de GATT-beginselen blijvende, marktregulering niet verder zal mogen worden uitgebreid. Het is echter de vraag of het verstandig is star aan dit standpunt vast te houden.

⁴ Op het gebied van Cotton Promotion heeft het I.I.C. reeds veel gedaan. Volgens de laatste ramingen zou voor katoenpropaganda in 1969 tenminste \$ 10,5 mln. worden besteed (tegen \$ 7,5 mln. in 1965). Door samenwerking met de industrie, confectie en handel wordt dit bedrag in de praktijk altijd minstens verdubbeld. In bovenstaande cijfers zijn ook de activiteiten van het U.S. Cotton Producers Institute en andere organisaties begrepen.

⁵ Prof. Dr. J. de Bandt (Lille) stelt op verzoek van de Economische Commissie van de EEG momenteel een onderzoek in betreffende de sector textiel. Zulks binnen het kader van het derde programma van de economische EEG-politiek op middellange termijn.

⁶ Het textielspel in de Verenigde Staten — agrarisch zowel als industrieel — werd gedurende de ambtsperiodes van de laatste drie decennia sterk politiek gespeeld. Men denke aan het katoenbeleid sedert Roosevelt („Equality for agriculture”), de autolimitation van Japan (Eisenhower), de 7 punten waaruit onder meer het L.T.A. 1961 naar voren kwam (Kennedy) en de afschaffing van de dual pricing (Johnson).

Het doel dat men zich in het begin van de jaren zestig heeft gesteld, nl. een harmonieus samenleven van de textielindustrieën in de ontwikkelingslanden en de geïndustrialiseerde gebieden, is nog bij lange na niet bereikt. Door in het tweede Ontwikkelingsdecennium wel op het ene — UNCTAD — front te gaan opereren, doch op het andere deel van het gevechtsterrein de vrijheid, lees: chaos, voor te staan, zal men nog verder achterop komen⁷.

Naast de textielacties die binnen de EEG en daarbuiten in Genève (L.T.A.) ondernomen worden, zal het probleem der tariefpreferenties als uitvloeisel van UNCTAD-II (New Delhi 1968) in 1969 en volgende jaren ter tafel komen. Ook dit zal het internationale textielverkeer beïnvloeden. Met recht mogen we de komende maanden dus als bepalend voor het textielprobleem in vele delen van de wereld beschouwen.

Het is daarom een goed gekozen moment zich eens af te vragen wat de basis is waarop wordt gestart. Enig cijfermateriaal is hiertoe in deze artikelen bijeengebracht. Dat zal natuurlijk aanmerkelijk moeten worden verdiept om op vele vragen van dit complexe probleem een antwoord te geven. Daarop aansluitend moet worden nagegaan of de wegen die tot dusverre gevolgd zijn eigenlijk wel naar de gestelde doeleinden zullen leiden. Het is niet de eerste keer dat wij dit in twijfel trekken. Tijdens de laatste I.F.C.A.T.I.-vergadering waar de internationale textielpolitiek volledig werd behandeld, hebben wij reeds gewezen op de onbevredigende situatie waarbij ontwikkelingslanden zich onder het motto: „Trade but not aid” forceerden om de hun verleende hulp via industriële export terug te betalen⁸. Dit streven is temeer te betreuren omdat deze uitvoer slechts door dikwijls kostbare subsidies verwezenlijkt kan worden⁹. En zelfs dan blijft het resultaat nog bij de prognoses ten achter¹⁰.

Nog meer dubieus lijkt het voortgaan op deze weg als men beseft dat daarmee bestaande industrieën elders onnodig zwaar worden getroffen. Het gaat daarbij nl. bepaald niet om een krampachtig in stand houden van verouderde bedrijven in vroeg geïndustrialiseerde gebieden. Daartoe spreken de tabellen van ons tweede artikel een te duidelijke taal.

De problematiek van de ontwikkelingshulp op textielgebied zal natuurlijk een katalysator zijn voor de oplossing van verschillende economische vraagstukken van mondiale allure. Wij noemen hier de kwestie van de internationale arbeidsverdeling en de waardering van de factor arbeid in ontwikkelingsgebieden¹¹, de moeilijkheden van het industriële management in een overwegend agrarisch klimaat¹², het onderzoek naar de mogelijkheid om massaproducten „goedkoop” en Ghandi's „duur” te produceren, het probleem van de importsubstitutie e.d.¹³.

Het zou bijzonder nuttig zijn indien deze theoretische studies aangevuld zouden kunnen worden door de ervaring die de leiders van vestigingen in nieuwe industriegebieden in hun werk hebben opgedaan. Hierbij doelen wij bijv. op het contrast tussen de werkneurose van het Westen en de veel wijzere levenshouding in het Oosten; het totale gebrek aan de zo belangrijke schakels tussen arbeiders en management; de grote opgave van het handhaven van het constante kwaliteitsniveau, en zoveel andere feitelijkheden die normaliter buiten het gezichtsveld van de theoretici blijven.

Maar ook indien de discussies over de oorzaken van de te verwachten weinige ups en de vele downs in de toekomstige ontwikkeling der internationale textielindustrie worden voortgezet, blijft het de grote vraag of men niet eens volledig overstag moet gaan. Het is immers niet de

eerste keer, dat een goed bedoelde hulpverlening volkomen vast dreigt te lopen, zoals dit vlak na de tweede wereldoorlog gebeurde. De periode 1948-1952 waarin de 17 O.E.E.C.-landen in totaal ruim \$ 12,8 mrd. aan Marshallhulp ontvingen en daarmee op de been kwamen, is een voorbeeld van het succes van zulk een wijziging¹⁴. Onwillekeurig komt deze bewogen periode na 1940-1945 in gedachten; de jaren waarin naar geheel nieuwe wegen werd gezocht om het herstel te bevorderen. De steunverlening was bij gebrek aan kredietmogelijkheden en deviezenreserves vastgelopen in een star bilateralisme. Alleen door een via het Marshall-plan geïntroduceerd stelsel van „grants” en „conditional aid” kon de wederopbouw in 1948 weer met kracht ter hand worden genomen. Nederland profiteerde voor bijna \$ 1 mrd.¹⁵

Belangrijker nog dan de omvang en de methode van de steunverlening zijn de impulsen geweest die van het Marshall-plan op de internationale samenwerking zijn uitgegaan. De O.E.C.D. als opvolger van de O.E.E.C. is daar een van de vele bewijzen voor. Al deze en andere aspecten van de Marshall-hulpverlening moeten we echter verder buiten beschouwing laten. Interessant is het alleen tot besluit van dit artikel te signaleren, dat ook anderen op

⁷ Dat het altijd ver vooruitziende Amerika zich van een al of niet verlenen en uitbreiden van het L.T.A. overigens weinig zal aantrekken blijkt wel uit de volgende recente uitspraak van de a.s. President Nixon: „The Johnson-Humphrey administration has failed to carry out the program initiated by president Kennedy. It has permitted much of the rest of the world to establish or maintain barriers to the products of our industry while we have provided foreign textile producing nations virtually unlimited access to our markets. As president, my policy will be to rectify this unfair development and to assure prompt action to effectively administer the existing Long Term International Cotton Textile Arrangement. Also I will promptly take steps necessary to extend the concept of international trade agreements to all other textile articles involving wool, man-made fibres and blends”.

Tot zover de a.s. President Nixon in een van zijn verkiezingsbeloften. Bij het waar maken ervan zal hij echter nog wel op enige moeilijkheden stuiten. Men denkt aan Prato (wol) en aan het al of niet opnemen van de continu garens en discontinu vezels van cellulosis en non-cellulosis MMF.

⁸ I.F.C.A.T.I.'s annual meeting in Athene (1963). In New Delhi (1967) concentreerde de aandacht zich voornamelijk op de textielindustrieën van Azië en het Verre Oosten. Zie verder: Dr. W. T. Kroese: De eerste internationale industrie en de problematiek der ontwikkelingslanden, *ESB*, 18 september 1963.

⁹ *A study on cotton textiles*, Genève 1966. *Uitvoerbevorderende maatregelen in Pakistan, India, Egypte en Mexico*. Overgenomen in bijlage VII van Dr. J. Knoester: *De Nederlandse katoenijverheid op de drempel van morgen*, Rotterdam 1967.

¹⁰ Zie de vergelijking tussen onze tabellen 3 en 4.

¹¹ B. Ohlin: *Interregional and International Trade*. Harvard 1952.

¹² Drs. J. H. Kraak: „Kadervorming in Indonesië”. In een binnenkort in de *Internationale Spectator* te publiceren artikel wijst de schrijver onder meer op de problemen van het werken met industrie-arbeiders voortgekomen uit de landbouw, de grote schaal waarop management „know how” eigenlijk zou moeten worden overgebracht, het vraagstuk van het operationeel maken van Westers gecodeerde managementmethodieken en het te hoge tempo der industriële ontwikkeling waardoor academici in ontwikkelingslanden „change agents” moeten zijn.

¹³ Dr. H. Hesse: „Imports substitution and development”, *Zeitschrift f.d. Ges. Staatswissenschaft*, 124 Band/4 Heft.

¹⁴ „Marshall Plan 20th Anniversary”, *The O.E.C.D. Observer*, juni 1967. Het totale bedrag omvat zowel de directe dollarhulp als de conditional aid die in dollars werd uitbetaald, naarmate het betrokken land volgens vastgestelde spelregels zijn van de U.S.A. te verkrijgen hulp als krediet aan de overige Europese landen zou hebben doorgegeven.

¹⁵ *Herwonnen welvaart. De betekenis van het Marshall-plan voor Nederland en de Europese samenwerking*. Den Haag, 1954.

de gedachte zijn gekomen de nog steeds bestaande contro- versen over de internationale textielverhoudingen op een door het Marshall-plan geïnspireerde wijze te doorbreken.

Verleden jaar werd dit punt nl. aan de orde gesteld door Juvet, de redacteur van het bekende O.E.C.D.-rapport *Modern Cotton Industry, A Capital Intensive Industry*¹⁶. Hij heeft in een artikel, gewijd aan de katoenindustrie en de wereldhandel, de problematiek aan de orde gesteld welke ontstaat, wanneer nieuwe industrielanden de steun die zij nodig hebben ter ontwikkeling van hun textiel- en andere industrieën op de een of andere wijze dienen terug te betalen¹⁷. Zijn pleidooi komt neer op een financiering door middel van „grants” of kredieten op lange termijn waarvan de terugbetaling zou moeten geschieden in nationale valuta's. Van de stortingen op deze tegenwaarde- rekeningen zou vervolgens gebruik kunnen worden ge- maakt om de nationale economie te verbeteren.

Terwille van de duidelijkheid laten wij enkele passages uit het betoog van Juvet hieronder volgen, zonder dat wij alle voorstellen geheel willen overnemen. Daartoe is deze materie te zeer door emotionele tijdbommen ondergraven.

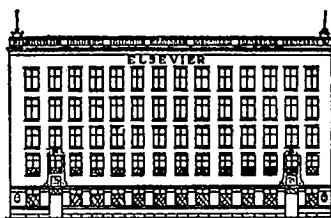
„The best means of integrating the textile exports of the developing countries — and subsequently the trade of other industrial sectors — would be to exclude them from this international trade, provided the equipment for their industrializa- tion is supplied to them in the form of long-term credits or grants. As in the time of Marshall aid, the grants would be allo- cated to states which would take payment for these machines in national currency, and these funds could be used to pay for infrastructure work employing large quantities of national man- power. Thus, there would be a much stricter supervision of anti- dumping practices, producers only being allowed access to the international market when they could strictly apply the GATT rules.

Finally, such a policy of grants would obviously be in the interests of the developed countries and of the third world. It would thus be possible to insist upon a certain regional plan- ning of the industrial development of the poorer countries, whereas today, in particular in Africa, we see production capacity being installed in markets too narrow for this equipment to be

¹⁶ O.E.C.D., Parijs 1965. Jean Louis Juvet is thans Professor of Economics aan de Universiteit van Neuchâtel.

¹⁷ „The cotton industry and world trade”, *Journal of World Trade Law*, Vol. I nr. 5, sept./oktober 1967.

IN HET HUIS ELSEVIER

In de Spuistraat 110-112 te Amsterdam-C op de finan- cieel-economische redactie is plaats voor een

redacteur-verslaggever

- Vereist wordt:**
- een brede economische belang- stelling
 - tenminste middelbare schoolop- leiding
 - voldoende kennis van Frans, Duits en Engels
 - enige jaren journalistieke erva- ring
 - leeftijd tot 30 jaar

- Geboden wordt:**
- goede salariering in overeenstem- ming met deze functie
 - uitstekende secundaire arbeids- voorwaarden
 - afwisselend werk

Schriftelijke sollicitaties met volledige inlichtingen, welke vertrouwelijk zullen worden behandeld, te richten aan de Hoofdredactie van Elseviers Weekblad, Spui- straat 110-112, Amsterdam-C.

ELSEVIER

used adequately; but here again, the western countries bear a large share of the responsibility; it is common knowledge that nowadays it is easy to obtain a credit when the operation concerns exports, thanks to systems guaranteeing export risks, whereas it is almost impossible to find such credit for domestic trade. In the case of developing countries, the producers of machines therefore run practically no risk in exporting their production to these regions, although there may be absolutely nothing to show that those sales are really necessary for their growth.

The chances that such a systematic policy of very long-term credits and grants, with the possibility of repayment in the currency of the country importing the machines, will be applied are relatively slight. They would be greater if an attempt were made to show politicians that in the long run, it is more paying than a medium-term credit policy as a result of which the total amount of financial aid from the richer countries will rapidly no longer suffice to cover the interest and repayments of the poorer countries.

The example of the cotton industry might well become generalized and create negative reactions vis-à-vis the developing countries, whereas it is essential for the western countries to realize the reciprocal interests of world producers as a whole and to draw the relevant conclusions".

Toch geloven wij, dat het bijzonder nuttig zou zijn deze benadering nader uit te werken. Wij menen dat de ontwik-

kelingslanden op deze wijze een groter profijt van de internationale hulpverlening zullen verkrijgen. Tegelijkertijd zou men in combinatie met een nieuwe, meer uitgebreide L.T.A., de zo nodige rust op de internationale textielmarkt kunnen verkrijgen. Een ballet kan moeilijk op papier worden beschreven. Om toch met een slotalinea, die dan enigszins met de dans verbonden kan worden, te eindigen, lijkt ons een uitbreiding van het programma van het vezelballet in Genève (1969-1970) het overwegen waard. De wederopvoering van Der Grüne (Baumwoll-)Tisch zal ongetwijfeld een succesnummer blijven. De introductie door een verstilde weergave van het moderne (MMF-)ballet: Labyrint kan hier goed op aansluiten.

Rest dan nog het ontwerpen van een nieuw Marshallballet voor de vezels als een synthese tussen de agrarische en industriële noden der ontwikkelingslanden en de mogelijkheden tot leniging ervan door de reeds sterk geïndustrialiseerde wereld.

Dr. W. T. Kroese

GEMEENTE UTRECHT

Burgemeester en Wethouders roepen sollicitanten op voor de functie van

CHEF

MANAGEMENTBUREAU

Het bureau is een staforgaan van het College van Burgemeester en Wethouders, rechtstreeks ressorterende onder de gemeente-secretaris.

Het vangt zijn werkzaamheden aan in begin 1969. Tot de voornaamste taken van het bureau behoren:

1. het inventariseren en formuleren van projecten op het gehele terrein van het bestuur van de gemeente en het doen van voorstellen in verband daarmee aan het College;
2. het programmeren, budgetteren en controleren van alle handelingen, nodig voor de uitvoering van projecten;
3. het signaleren aan de project-managers en het College van feiten en omstandigheden die de regelmatige uitvoering van projecten in de weg staan, alsmede het zondig voorbereiden van, in verband daarmee te nemen beslissingen van de managers en het College;
4. in het algemeen het doen van alle voorstellen nodig voor een goede functionering van het management binnen het ambtelijke apparaat van de gemeente.

De functionaris geeft op het bureau leiding aan een technisch-, een financieel- en een juridisch medewerker, waarnaast enige planning-assistenten aan dit bureau verbonden zijn. VERLANGD wordt een gedegen opleiding en ervaring op één of meer van bovenomschreven taken. Sollicitanten dienen bereid te zijn zich te onderwerpen aan een psychologisch onderzoek.

AANSTELLING zal geschieden afhankelijk van opleiding en ervaring tot een salaris, dat vooreerst maximaal zeker f 36.000.- zal kunnen bedragen. Gunstige secundaire arbeidsvoorwaarden.

Nader informatie over deze functie kunnen worden ingewonnen bij de secretaris van de gemeente Utrecht, telefoon (030) 28511, toestel 230.

Eigenhandig geschreven sollicitaties ontvangen Burgemeester en Wethouders gaarne binnen 14 dagen na het verschijnen van dit blad.

Geld- en kapitaalmarkt

GELDMARKT

Nog steeds weet de geldmarkt zich niet aan de krapte te ontworstelen, waarin zij nu 'al geruime tijd gevangen' zit. Het lag voor de hand, dat de maandwisseling opnieuw een aanslag op de liquiditeiten van de banken zou doen. In de week die op 2 december eindigde is de bankpapiercirculatie met f. 294 mln. omhooggegaan. Van de zijde van de Schatkist is deze keer geen hulp gekomen. In de bankkassen zit al geruime tijd geen elasticiteit van betekenis meer. De Nederlandsche Bank moest de middelen verschaffen die de markt per saldo tekort kwam. De voorschotten in rekening-courant liepen op van f. 216 mln. tot f. 588 mln., de disconteringen stegen met f. 15 mln. Waarschijnlijk bezitten de banken nauwelijks meer discontabel papier.

In de afgelopen week stroomde wederom bankpapier uit het verkeer naar de banken, doch elke verruiming wordt onmiddellijk gebruikt voor aflossing van bij de centrale bank opgenomen voorschotten. De rente voor daggeldleningen blijft op het bestaande peil gehandhaafd.

KAPITAALMARKT

Dank zij de beantwoording van een vraag in de vaste Commissie voor Financiën in de Tweede Kamer beschikken wij thans over cijfers van het aanbod en het beroep op de kapitaalmarkt over het eerste halfjaar van 1968. Dit is vooral van belang voor onze kennis betreffende de gang van zaken op de ondershandse markt. Anders moeten wij wachten tot de publikatie van het jaarverslag van de Nederlandsche Bank, alvorens op dit gebied wat bekend wordt. Slechts op enkele gebieden worden andere dan jaarcijfers gepubliceerd (cijfers in f. mln.):

	Effecten	Ondershandse leningen	Totaal
Netto aanbod			
Spaarbanken	146	1.026	1.172
Fondsen	277	2.185	2.462
Gezinnen en bedrijven	391	21	412
Geldscheppende instellingen	174	402	576
Totaal binnenland	988	3.634	4.622
Buitenland	177	13	190
Netto beroep			
Rijk	—22	476	454
Lagere overheid	349	313	662
Private sector	472	2.867	3.339
Totaal binnenland	799	3.656	4.455
Buitenland	356	1	357

Spaarbanken, levensverzekeringsmaatschappijen, sociale en pensioenfondsen hebben zeer waarschijnlijk hun aanbod op de markt verder verhoogd. Het aanbod van de geldscheppende instellingen is sterk toegenomen, vooral dankzij een vergrote activiteit van de handelsbanken als aanbieders op de markt.

Ook in het eerste halfjaar 1968 is de ondershandse markt een aanzienlijk belangrijker deelmarkt dan de effectenmarkt. Het binnenlandse beroep op de eerstgenoemde markt is vijf maal zo groot geweest als op de laatstgenoemde. Wat de Staat betreft is er sprake van een negatief beroep, d.w.z. dat de aflossingen de nieuwe uitgaven van obligaties hebben overtroffen. De particuliere sector is verreweg de grootste klant van de ondershandse markt. Het ziet er naar uit, dat de f. 5 mrd. in 1968 zal worden overschreden.

KOERSSTAAT

Indexcijfers aandelen (1953 = 100)	29 dec. 1967	H. & L. 1968	29 nov. 1968	6 dec. 1968
Algemeen	374	470 — 359	467	461
Internationale concerns	514	695 — 495	690	674
Industrie	357	415 — 341	403	402
Scheepvaart	109	141 — 102	140	138
Banken en verzekering	185	235 — 179	233	233
Handel enz.	168	199 — 160	191	190

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen ¹			
Kon. Petroleum	f. 155,60		f. 191,20 f. 189,50
Philips	f. 127,40		f. 169,15 f. 164,40
Unilever, cert.	f. 108,40		f. 128,30 f. 128,80
Zout-Organon	f. 160,—		f. 194,85 f. 196,80
Hoogovens, n.r.c.	f. 125,40		f. 106,80 f. 103,05
A.K.U.	f. 66,—		f. 127,25 f. 119,95
AMRO-Bank	f. 47,20		f. 65,— f. 64,10
Nat. Nederlanden	619		770 770
K.L.M.	f. 276,—		f. 234,75 f. 224,50
Robeco	f. 228,40		f. 247,50

New York			
Dow Jones Industrials	905		985 978
Restestand			
Langlopende staatsobligaties ²	6,27		
Aandelen: internationalen ²	4,0		6,45 6,47
lokale ²	4,2		
Disconto driemaands schatkistpapier	4½		4½ 4½

¹ Aangepast voor kapitaalwijzigingen.

² Bron: Amsterdam-Rotterdam Bank.

Prof. Dr. C. D. Jongman

Vraag eens proefnummers aan
voor uw kennissen
die „E.S.B.” nog niet kennen.

Recente publikaties

Tj. - S. Visser: FED's attentiesenen. Deel III — Wet op de omzetbelasting 1968 (BTW — STB 329). FED, Amsterdam 1968, 114 blz., f. 10,75.

Uit de inhoud noemen wij: Uw taak — De kern der BTW — Leuk en nietleuk in de BTW — De regelingsbevoegdheden van kroon en van minister — Waar men om verzoeken moet (kan) — Lopende contracten rondom 1 januari 1969 — Gemeente en BTW — De prijszetting — De auto — Onroerend goed — Uw buitenlandse vrienden — Als O koopt van P, enz.

H. G. M. Wardenier, H. W. Vermeulen en J. van Dijk: De fiscus geeft terug. Toelichting op de Teruggaafregeling omzetbelasting over voorraaden goederen op 1 januari 1969. Serie BTW en bedrijf. N. Samsom; Alphen aan den Rijn 1968, 243 blz., f. 14,50.

Dit boek beoogt de ondernemer behulpzaam te zijn bij de berekening van de huidige omzetbelasting, die aanwezig is in de goederenvoorraad op 1 januari 1969. Een uitgaaf die — zoals dat heet — in een behoefte voorziet.

Prof. Mr. H. L. Bakels (red.): Nederlands recht in kort bestek. AE. E. Kluwer, Deventer, tweede druk 1968, 425 blz., f. 24,50.

Het is nog niet zo lang geleden dat de eerste druk van dit boek in deze kolommen werd aangekondigd. Het zal dus wel veel gebruikt worden als studieboek, waartoe ook het feit dat alle auteurs aan diverse universiteiten en hogescholen doceren niet weinig zal hebben bijgedragen.

Verschillende hoofdstukken zijn aangevuld en gewijzigd, voor een belangrijk deel het gevolg van door gebruikers geuite wensen.

De hoofdstukken van dit boek werden geschreven door Prof. Mr. H. L. Bakels (Inleiding en Materieel privaatrecht), Prof. Mr. J. van der Hoeven (Staats- en administratief recht), Prof. Mr. Ch. J. Enschedé (Strafrecht en strafvordering), Prof. Mr. W. L. Haardt (Formeel privaatrecht), Prof. Mr. J. van Soest (Belastingrecht), Prof. Mr. N. E. H. van Esveld (Arbeidsrecht), Prof. Mr. W. C. L. van der Grinten (Internationaal privaatrecht), Prof. Mr. B. V. A. Röling (Volkenrecht).

William Diamond (ed.): Development Finance Companies: Aspects of Policy and Operation. Essays by E. T. Kuiper, Douglas Gustafson, P. M. Mathew. Published by The Johns Hopkins Press for the World Bank Group. Baltimore 1968, 119 blz.

Verkorte inhoud van deze bundel, welke artikelen bevat over elk der onderwerpen, behandeld tijdens de tweede, door de Wereldbank georganiseerde, Conference of Development Finance Companies:

E. T. Kuiper — The promotional role of a development finance company;

D. Gustafson — Promoting broader ownership of private securities in the low income countries;

E. T. Kuiper — Relationship between a development finance company and the management of enterprises it promotes, sponsors, or finances;

D. Gustafson — Financial policy problems of development finance companies;

P. M. Mathew — Relations between governments and development finance companies.

Nederlandse Economische Hogeschool

Hogeschool voor Maatschappijwetenschappen

Bij de Faculteit der Economische Wetenschappen bestaan vacatures voor

WETENSCHAPPELIJKE MEDEWERKERS

Behoefte bestaat aan een medewerker voor geld-, krediet- en bankwezen en aan een voor de algemene leer der economie en zullen o.a. worden belast met het leiden van werkgroepen.

Salariëring afhankelijk van ervaring overeenkomstig het rangenstelsel voor wetenschappelijke medewerkers. Premie AOW/AWW voor rekening van de hogeschool. Directe opnemings in het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds.

Gegadigden die de hoedanigheid van economisch doctorandus bezitten worden verzocht uitvoerige sollicitaties te richten aan de secretaris van bovengenoemde faculteit, Kralingse Dreef 50 te Rotterdam-3016.

Bel 020-15 89 55

Als u de zekerheid wilt, dat u geen computer nodig hebt.

Wat er na uw telefoontje gebeurt? Onze specialisten lichten uw bedrijf helemaal door. Van directie- tot postkamer. Van productie of inkoop tot distributie. Tenslotte adviseren ze u objectief. Dat advies kan negatief zijn. Omdat 'n computer in uw organisatie niet rendabel is. Die zekerheid hebt u dan. Maar ze kunnen u natuurlijk ook aanraden wél een computer

aan te schaffen. Gewoon omdat ze ontdekten dat u tot dan toe niet snel genoeg kon beschikken over de gegevens voor uw beleidsbeslissingen. Dat voorraadbeheer of administratie nóg efficiënter verlopen met inschakeling van 'n computer. In zo'n geval adviseren ze u nog 'n stukje verder. Ze kienen haarfijn uit welke van de vele computers uw problemen oplost. En wat hij u allemaal bespaart kunnen ze u zonder dubbelzinnigheden

voorrekenen. Hetgeen u de zekerheid geeft dat u de aanschaf van 'n computer baseert op onweerlegbare feiten. En dat is heel wat waard. Daarom: Mogen we uw telefoontje snel ontvangen?

GENERAL ELECTRIC: GEDEP. HANDELSMERK VAN GENERAL ELECTRIC CO., USA.

BULL
GENERAL ELECTRIC

BULL GENERAL ELECTRIC (NEDERLAND) N.V., Vliegtuigstraat 26, Amsterdam-W. Tel. 020-15 89 55.

de rijksoverheid vraagt

voor de Hoofddirectie van de Waterstaat

t.b.v. de Hoofdafdeling Financieel-Economische en Planologische Zaken

hoofd afdeling planning

(Economist of Ingenieur)

die aan de nog op te richten afdeling vorm en leiding zal moeten geven.

De taak van de afdeling zal het coördineren van de werkzaamheden op het gebied van de planning van Rijkswaterstaatswerken zijn alsmede het vroegtijdig onderkennen van die factoren, welke stagnatie kunnen veroorzaken bij de uitvoering der werken.

Vereist: kennis van en ervaring op het gebied van moderne planningsmethoden (ook in de civiel-technische sector).

Standplaats: 's-Gravenhage.

Salaris tot max. f 2457,- per maand.

Schriftelijke sollicitaties onder vacaturenummer 8-4443/0936 zenden aan de Rijks Psychologische Dienst, Prins Mauritslaan 1, 's-Gravenhage.

AOW-premie voor Rijksrekening. De salarissen zijn exclusief 6% vakantiewetkorting.

Stijgende koersen? dan eerst GOED oppassen!

Natuurlijk interesseren zich meer mensen voor de beurs, als er geld te verdienen valt dan wanneer de koersen alsmaar dalen.

Toch is dit niet de hoofdoorzaak van de werkelijk overweldigende groei van Beleggers-Belangen — speciaal de laatste maanden. Deze wordt in het bijzonder veroorzaakt doordat Beleggers-Belangen het haar abonnees, dank zij haar deskundige Redactiestaf - met haar medewerkers - zo gemakkelijk maakt zich een volkomen objectief beeld te vormen omtrent de fondsen, die onder de huidige omstandigheden koopwaardig zijn en welke zeker niet.

En wat daarbij zo plezierig is... Heel veel abonnees maken ongevraagd hun/haar kennis attent op Beleggers-Belangen als een bijzonder goede raadgever.

Overtuigt Uzelf hiervan door een 2-tal gratis proefnummers aan te vragen, die u telkens direct na de verschijning worden toegezonden.

Administratie „Bel-Bel”, postbus 42, Schiedam

EWT

Een naar internationale maatstaven gemeten zeer grote, modern geleide, snel groeiende Rijnvaartrederij te Rotterdam vraagt een

econoom

met de bedoeling om hem, indien zijn persoonlijke, commerciële en organisatorische kwaliteiten dat rechtvaardigen, over een aantal jaren in aanmerking te laten komen voor

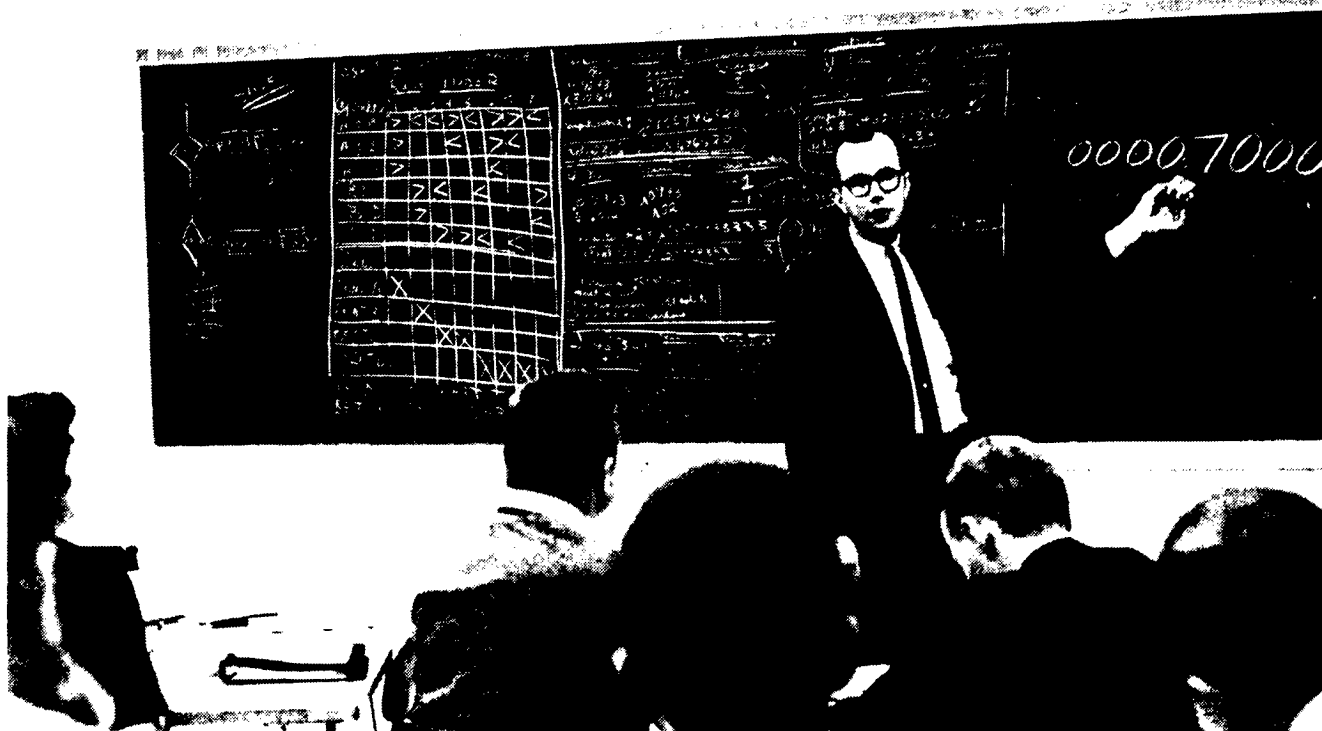
opname in de directie

Voordien zullen zijn werkzaamheden zich bewegen op al die gebieden van economisch onderzoek die ten nauwste op het directiebeleid betrekking hebben zoals: investeringen, long-term planning, marktonderzoek, samenwerkingsvormen, kostprijzen etc.

Met het toenemen van zijn ervaring zal hij ook een aandeel krijgen in het voeren van onderhandelingen op nationaal en internationaal niveau. Voor de hier bedoelde functie is een voltooide academische studie vereist; sollicitanten die daarenboven kunnen wijzen op specifieke, door nadere opleiding en ervaring verkregen, deskundigheid op bovengenoemd werkterrein genieten de voorkeur. Leeftijd 30-35 jaar. Bij de selectie van de kandidaten zal worden geadviseerd door de Nederlandse Stichting voor Psychotechniek te Utrecht.

Eigenhandig geschreven sollicitatiebrieven met informatie over opleiding, praktijk en leeftijd en vergezeld van een recente pasfoto, vóór 22/12 a.s. te richten aan de Directie van de E.W.T., Westerkade 2, Rotterdam.

NIEUWE TECHNIEKEN EIGEN MAKEN...

Het in gebruik nemen van een nieuwe computer is een ingrijpende zaak. Niet alleen organisatorisch, maar zeker ook psychologisch. (En dit zijn dan nog maar twee van de vele facetten.) Veel saai routinewerk gaat tot het verleden behoren. Een groot brok papieren rompslomp verval. Dit vraagt om voorbereiding, om aanpassing en herscholing. Nieuwe technieken moeten eigen gemaakt worden. Veranderingen moeten zoveel als mogelijk geruisloos verlopen.

UNIVAC verzorgt de mensen rondom computers erg goed. Er zijn cursussen voor systeem-analisten en programmeurs. Maar ook voor hen die meer indirect bij automatisering zijn

betrokken, op alle niveaus. Mensen vertrouwd maken is mede de taak van UNIVAC. Het is een belangrijk stuk service.

Het nieuwe UNIVAC-kursusprogramma vertelt u er alles over. Een telefoontje of brief brengt het op uw bureau.

 SPERRY RAND HOLLAND N.V.

UNIVAC

Johannes Vermeerstraat 7, Amsterdam-Z., tel. 020-733232

GEMEENTE UTRECHT

Burgemeester en Wethouders roepen sollicitanten op voor de functie van

PLANNING- INGENIEUR

Deze functionaris zal deel gaan uitmaken van de staf van het **managementbureau**. Dit bureau is een staforgaan van het College van Burgemeester en Wethouders, rechtstreeks ressorterende onder de gemeente-secretaris. Het vangt zijn werkzaamheden aan in begin 1969.

Naast een financieel en een juridisch medewerker en met behulp van enige planning-assistenten dient de aan te stellen functionaris zijn activiteiten te richten op het **programmeren** en **controleren** van de handelingen, nodig voor de uitvoering van projecten, het voorbereiden van beleidsbeslissingen, enz. en op de daaruit voortvloeiende communicatie. In het bijzonder zal hij worden belast met de behandeling van de **technische aspecten** van de projecten, voor zover het managementbureau daarmede te doen heeft.

VERLANGD wordt een voltooide ingenieursopleiding.

Gegadigden dienen te zijn ingevoerd in **planningsmethodieken**.

Sollicitanten dienen bereid te zijn zich te onderwerpen aan een psychologisch onderzoek.

AANSTELLING zal geschieden afhankelijk van opleiding en ervaring tot een salaris, dat vooreerst maximaal zeker f 30.000.- zal kunnen bedragen. Gunstige secundaire arbeidsvoorwaarden.

Nadere informatie over deze functie kunnen worden ingewonnen bij de secretaris van de gemeente Utrecht, telefoon (030) 28511, toestel 230.

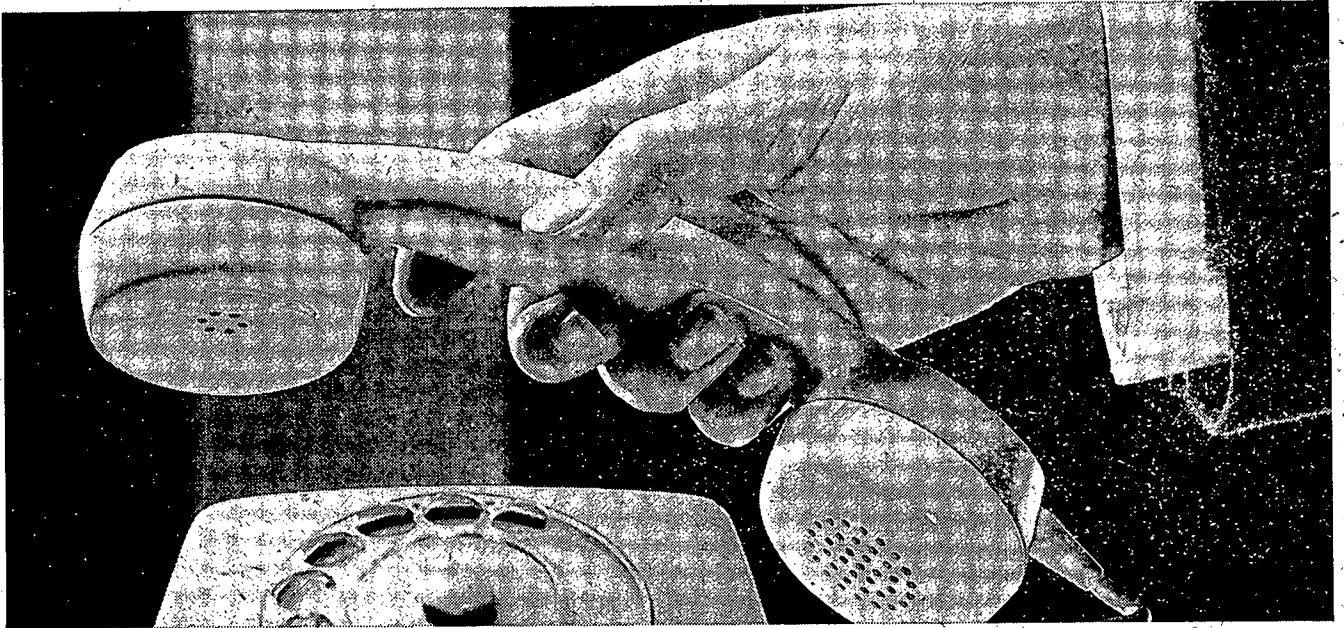
Eigenhandig geschreven sollicitaties ontvangen Burgemeester en Wethouders gaarne binnen 14 dagen na het verschijnen van dit blad.

Behoeft Uw staf uitbreiding?

Verzuimt dan niet E.-S.B. voor Uw oproep in te schakelen. E.-S.B. biedt U een grote trefzekerheid, óók bij aspirant-leidinggevende functionarissen in de commerciële, administratieve of aanverwante sectoren.

Advertentie-afd. E.-S.B. - Postbus 42 - Schiedam

IBM geeft u een computer per telefoon

Voor technische bedrijven met veel ingewikkeld rekenwerk betekent RAX snel, goedkoop computergebruik.

Het RAX systeem van IBM combineert twee geavanceerde technieken: 'teleprocessing' en 'time sharing'. Teleprocessing betekent hier dat u telefonisch in Düsseldorf zelfstandig een grote IBM computer inschakelt. U hebt als invoerapparaat een schrijfmachine en u gebruikt FORTRAN, een computertaal die voor technici makkelijk hanteerbaar is. Time sharing betekent

dat de computer met zijn grote snelheid uw problemen praktisch tegelijk met die van andere abonnees oplost. U krijgt uw antwoord binnen seconden alsof u het alleengebruik hebt. Ingenieursbureaus, constructiebureaus en de technische afdelingen van bedrijven kunnen bijvoorbeeld bestekken en offertes sneller maken met RAX. Vraagt u IBM eens om inlichtingen.

Het IBM service-pakket:

Specialisten-op-uw-gebied

IBM adviseurs voor specifieke bedrijfstakken benaderen uw problemen met de praktische ervaring van vele in Nederland geplaatste systemen. Ze spreken uw taal. In alle opzichten.

Computers per uur te huur

10 IBM Service Bureaus - nooit verder weg dan 1 uur rijden - bieden kleinere bedrijven geautomatiseerde administratie 'buiten de deur'. Het IBM Rekencentrum Rijswijk kunt u inschakelen voor grote technische en wetenschappelijke problemen.

Wereldwijde programmabibliotheek

Ergens ter wereld hebben wij een soortgelijk probleem als het uwe waarschijnlijk al opgelost. IBM klanten beschikken kosteloos over de programmabibliotheek afkomstig uit 100 IBM landen.

Tijdsparend Voorbereidingscentrum

In het Voorbereidingscentrum kunt u - voordat uw 360/20 of 1130 geïnstalleerd is - onder deskundige leiding uw programma's voorbereiden, schrijven en daarna proefdraaien op een zelfde machine. Een unieke service.

Uw personeel wordt opgeleid

In het IBM Opleidingscentrum (2500 cursisten in 1967) wordt uw personeel opgeleid voor de bediening en programmering van informatieverwerkende systemen.

IBM

VRIJE UNIVERSITEIT TE AMSTERDAM

Bij de Faculteit der Economische Wetenschappen wordt gevraagd een

wetenschappelijk medewerker

ten behoeve van het economisch onderzoek.

Gegadigden dienen ervaring te hebben in, of tenminste sterke belangstelling te hebben voor het uitvoeren van kwantitatief gericht onderzoek op micro-economisch gebied. Een voltooide academische opleiding is vereist.

Het salaris wordt bepaald afhankelijk van leeftijd en ervaring, door inpassing in één der schalen voor wetenschappelijk personeel. De bij deze inpassing betrokken schalen lopen van f 1.325.- tot een maximum van f 2.108.- per maand.

Sollicitaties met vermelding van opleiding en ervaring te richten aan het Hoofd van de Personeelsdienst Vrije Universiteit, De Boelelaan 1115, postbus 7161, Amsterdam.

Gecombineerde maandstaat Algemene Bank Nederland N.V. en Nederlandsche Bank-Unie N.V.

	31 oktober 1898	30 september 1968		31 oktober 1898	30 september 1968
Kas, kassiers en daggeldleningen . . . f	629.613.000	f 526.274.000	Kapitaal f	174.030.000	f 174.030.000
Nederlands schatkistpapier f	1.388.101.000	f 1.402.305.000	Reserves f	223.000.000	f 223.000.000
Ander overheidspapier f	996.322.000	f 1.099.758.000	Waarderingsreserve gebouwen . . . f	100.000.000	f 100.000.000
Wissels f	765.593.000	f 727.013.000	6½% converteerbare obligatielening f	43.500.000	f 43.500.000
Bankiers in binnen- en buitenland . . f	1.870.674.000	f 1.573.492.000	Leningen f	151.905.000	f 150.049.000
Effecten en syndicaten f	286.459.000	f 268.695.000	Deposito's op termijn f	3.962.116.000	f 3.956.691.000
Voorschotten tegen effecten f	289.006.000	f 282.177.000	Spaargelden f	1.699.581.000	f 1.678.416.000
Debiteuren f	4.032.243.000	f 4.077.490.000	Crediteuren f	5.005.921.000	f 4.777.211.000
Kredieten op middellange termijn . . f	1.248.650.000	f 1.172.393.000	Geaccepteerde wissels f	61.140.000	f 54.323.000
Deelnemingen (incl. voorschotten) . f	32.930.000	f 28.049.000	Overlopende saldi en andere rekeningen f	319.206.000	f 200.332.000
Gebouwen f	200.808.000	f 199.906.000			
	<u>f 11.740.399.000</u>	<u>f 11.357.552.000</u>		<u>f 11.740.399.000</u>	<u>f 11.357.552.000</u>

Algemene Bank Nederland N.V.

Uw adviseur adviseert

Eenvoudige rekeningen, duidelijke rekeningen, dat raadt uw accountant u aan.

Er gaan geruchten, dat de BTW ze ingewikkeld en duister zal maken.

Maar dat is niet per se noodzakelijk.

Dat hangt af van de wijze, waarop u zich voorbereidt om straks de nieuwe boekhoudproblemen het hoofd te bieden.

Dat hangt af van het feit, of u Olivetti vraagt welke uit haar serie boekhoud- en factuureermachines het beste aan uw bedrijfseisen voldoet.

Voor uw BTW boekhoud-problemen biedt Olivetti u:

Een grondige analyse van uw administratie-problemen.

Een complete serie numerieke en alphanumerieke boekhoud- en factuureermachines, zowel mechanisch als elektronisch.

Een volledige technische bijstand met het meest uitgebreide service-apparaat van Nederland.

olivetti

Olivetti Nederland N.V. Lange Voorhout 86 - 's-Gravenhage

er is in onze staf
plaats en toekomst voor
jonge registeraccountants

Onze staf van vakbekwame medewerkers behoeft versterking.

Indien U de uitdaging van de selectie in deze groep durft te aanvaarden, is de kans op een voorspoedige ontwikkeling van Uw carrière in ons beroep aanwezig.

Als U nog jong bent en van de mogelijkheden, welke bij ons voor U aanwezig zijn, kennis wilt nemen, schrijft U dan aan één van onderstaande adressen. Wij zijn gaarne bereid tot een wederzijds vrijblijvend gesprek vooraf.

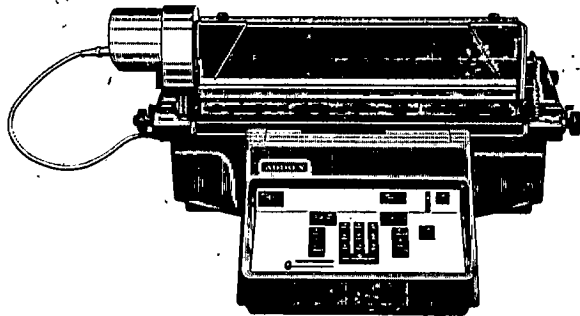
FRESE, HOGEWEG, MEYER & HÖRCHNER
Accountants

Amsterdam-9; Beethovenstraat 198, tel. 020 - 737555
Rotterdam-2; Stadhuisplein 30, tel. 010 - 142288
Breda; Van Coothplein 35, tel. 01600 - 43002

Arnhem - Brussel - Deventer - Eindhoven - 's-Gravenhage - Heerlen - Hengelo (Ov.) - Middelburg - Utrecht.

ADDO

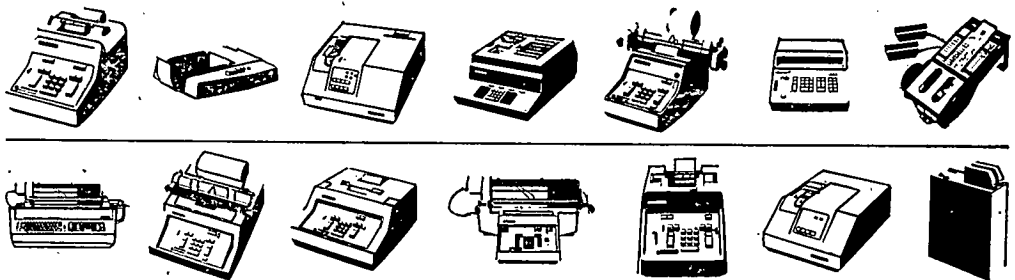
MEANS BUSINESS

Dit is een ADDO-X systeemmachine klasse 7000. Op het gebied van administratie en organisatie kan hij vrijwel ieder probleem aan. Alles hangt af van het gekozen systeem. Daar hoeft U zich niet in te verdiepen. Dat bepaalde systeem, speciaal voor U, ontwikkelen wij - kosteloos. U koopt dus een machine die doet wat U wilt. Misschien zelfs méér. En het is soms verbluffend wat een bedrijf met een paar extra gegevens al kan doen: efficiënt werken is (óók) zaken doen!

ADDO is een wereldbekend, Zweeds merk met een verkoop- en service-organisatie in 130 landen. Technisch vernuft, degelijke constructie en actieve service zijn bij al haar producten inbegrepen.

YEARS
OF
SERVICE
TO
BUSINESS

ADDO NEDERLAND NV Koningin Emmakade 193 Den Haag telefoon 070 657823

BANK VAN DE NEDERLANDSE ANTILLEN

vraagt een **medewerker** die belast kan worden met de leiding van de op te richten afdeling **STUDIEDIENST**.

De werkzaamheden van deze afdeling zullen omvatten :

- Het selecteren, bewerken en interpreteren van economische, monetaire en financiële gegevens voor verslagen van de Bank en de betalingsbalans van de Nederlandse Antillen.
- Het rapporteren over monetaire ontwikkelingen die belangrijk zijn voor de economie van de Nederlandse Antillen, o.a. aan de hand van betalingsbalansen.
- Het werkterrein zal in de naaste toekomst ook de activiteiten in verband met het toezicht op het kredietwezen omvatten.

Voor deze positie wordt gedacht aan een drs. in de economische wetenschappen of een registeraccountant.

Goede mondelinge en schriftelijke uitdrukkingsvaardigheid, ook in de Engelse taal, is vereist.

Kennis van overheidsfinanciën of bankzaken en ervaring op bovenomschreven werkterrein strekken tot aanbeveling. Het salaris is hiervan mede afhankelijk.
Dienstverband 3 of 5 jaar.

Sollicitaties te richten aan :

Kabinet van de Gevolmachtigde Minister van de Nederlandse Antillen,
Badhuisweg 175, 's-Gravenhage, Nederland.

**MORET,
DE JONG &
STARKE**

eerste
nederlandse
accountants
kantoor
van 1883

zoekt voor haar afdeling **ORGANISATIE**
te Rotterdam een

organisatie-deskundige

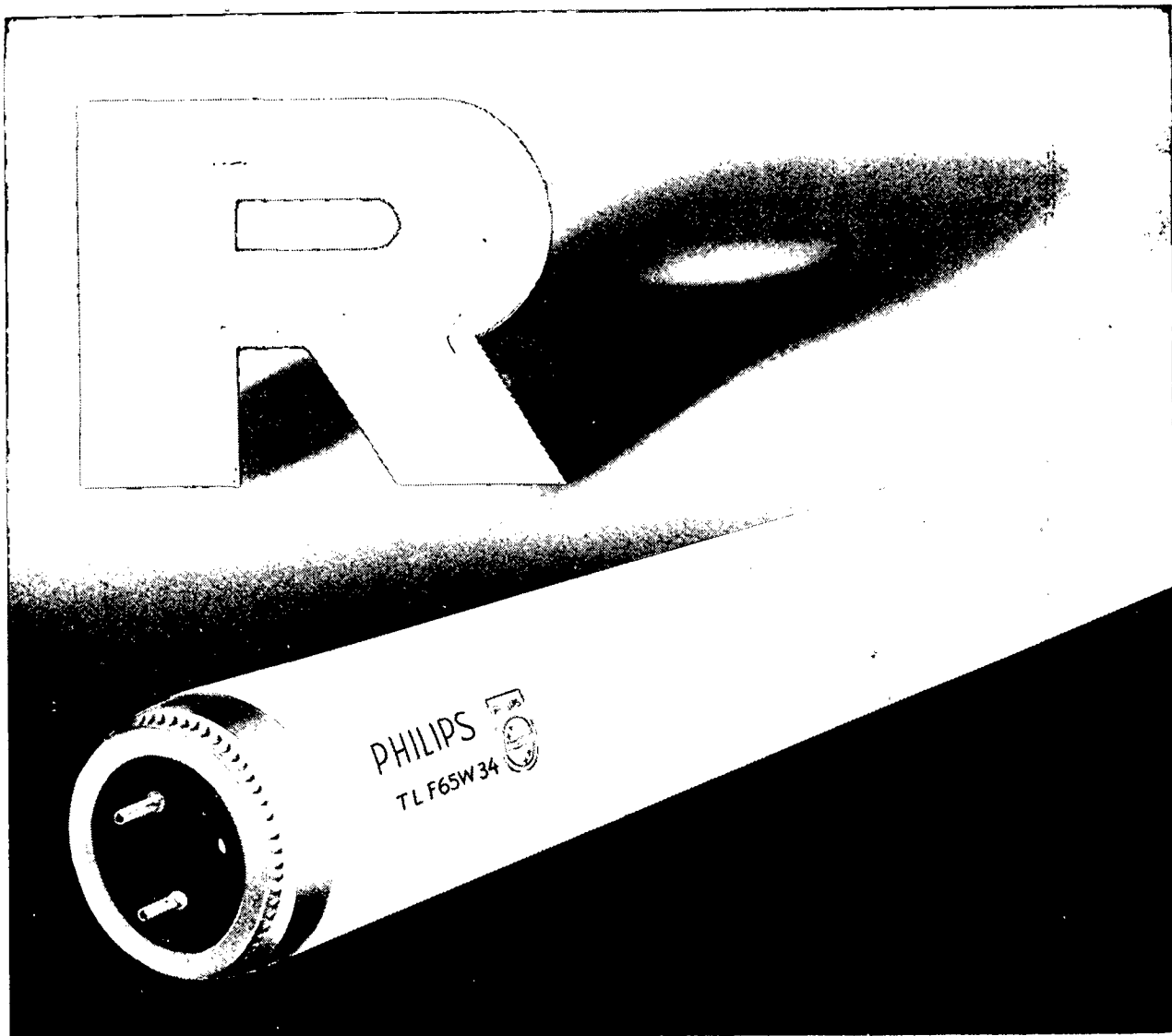
De funktionaris zal o.m. worden belast met werkzaamheden op het terrein van de organisatiestructuur, de taakverdeling en de administratieve organisatie.

Gedacht wordt aan een bedrijfseconoom of iemand met een vergevorderde accountantsstudie, die op genoemde terreinen enige ervaring heeft opgedaan.

Leeftijd bij voorkeur niet ouder dan 40 jaar.

sollicitaties
kantooradres
keizerstraat 9
rotterdam
(010) 140266

	dordrecht	meppel
	's-gravenhage	rotterdam
	groningen	terneuzen
amsterdam	heerlen	tilburg
apeldoorn	's-hertogenbosch	utrecht
brussel	leeuwarden	zwolle

630.26

De R van Rendement is doorslaggevend voor uw bedrijfsverlichting

Het rendement is bij de keuze van bedrijfsverlichting van doorslaggevend belang. Het hoogste rendement bereikt u bij de juiste onderlinge afstemming van „TL“-lamp, armatuur, voorschakelapparaat en starter. Philips beheerst alle technieken die daarvoor nodig zijn. Daarom hebt u met Philips bedrijfs-

verlichting zekerheid. De zekerheid van een zo hoog mogelijk rendement.

PHILIPS „TL“-verlichting:

- Hoog rendement - Blijvend goede lichtopbrengst
- Grote bedrijfszekerheid
- Minimale wattverliezen
- Vol-

komen aanpassing aan elke bedrijfs-situatie.

Gemaakt voor uw bedrijf:

Het bijzonder instructieve boekje „Praktische wenken voor Bedrijfsverlichting“ wordt u per omgaande toegezonden na aanvraag bij Philips Nederland n.v., Afd. Bedrijfsverlichting 41, Eindhoven.

Dit instructieve boekje ligt voor u klaar bij:
Philips Nederland n.v.
Afd. Bedrijfsverlichting, Eindhoven

PHILIPS

Bedrijfsverlichting

STAAT DER NEDERLANDEN

6¹/₂ pct LENING 1968 IV

uitgegeven krachtens de Leningwet 1968 (Stb. nr. 373)

LENINGBEDRAG

**vast te stellen na sluiting van de inschrijving.
Dit bedrag zal niet lager dan f 225 miljoen en
niet hoger dan f 275 miljoen zijn.**

KOERS VAN UITGIFTE

wordt na sluiting van de inschrijving vastgesteld en zal niet beneden 99 % liggen.

SCHULDBEWIJZEN

aan toonder groot nominaal f 1000 en f 100. Schuldregisterinschrijvingen groot ten minste f 100.000.

LOOPTIJD TEN HOOGSTE 25 JAREN

Aflossing in 15 jaarlijkse termijnen, afwisselend 7 %, 6 % en 7 % per jaar, zodat telkens in drie opeenvolgende jaren 20 % van de lening wordt afgelost. Eerste aflossing op 2 januari 1980; vervroegde gedeeltelijke of algehele aflossing op of na 2 januari 1979 te allen tijde voorbehouden.

JAARCOUPONS PER 2 JANUARI

INSCHRIJVING

OP 12 DECEMBER 1968 VAN 9-15 UUR

bij het Agentschap van het Ministerie van Financiën te Amsterdam, uitsluitend door bemiddeling van de leden van de Vereeniging voor den Effectenhandel te Amsterdam, de Vereeniging van Effectenhandelaren te Rotterdam of van de Bond voor den Geld- en Effectenhandel in de Provincie te 's-Gravenhage.

Aanvragen tot inschrijving moeten zo tijdig worden opgegeven, dat zij door de Bank of Commissionair op de inschrijvingsdag vóór 15 uur kunnen worden ingediend bij het Agentschap.

STORTING OP 7 JANUARI 1969

vóór 12.30 uur bij de Nederlandsche Bank, Amsterdam.